De ſomno et vigilia

Dõm ꝙ in ꝓpoſito memoria naturalis diuiditur q̃ acquiritur in aliquo ex bonitate ingenij et ex actibus frequẽter reiteratꝫ circa ipſa obiecta memorabilia ſꝫ artificialis eſt illa que habetur certis preceptis ⁊ regulis loca ⁊ imagines cõcernentibꝫ et ꝓ tanto diſtinguiᷣ a naturali memoria.

Ar. Loca et imagines ſunt infinite. ꝰ videtur ꝙ eorũ ordinatio nõ poſſit cadere ſub arte Aĩs ꝓbatur q꞉ formãtur imaginatione que vadit in infinituꝫ iuxta infinitatem rerũ ſenſibilium Dõm ꝙ illa infinitate non obſtãte poſſunt in iſtis inueniri ꝑ artem certe regule. videlicet ꝙ loca debent eſſe vſitata nõ nimis lucida nec nimis obſcura nec a popularibꝫ nimis frequentata ⁊ ꝙ debent ab inuicem eſſe diſtincta. Non nimis magna nec nimis parua Similiter etiam imagines debent aliquid materiale agere vel pati aut aliqđ turpe p̄re ſe ferre. q꞉ aĩmus noſter magis attente ꝯſiderat rem mirabilem ⁊ illis principijs innitiᷣ ars memoratiua

Ar. Non eſt aliqua imaginatiua vel eſtimatiua artificialis. ergo a ſimili nulla erit memoria artificialis Dõm dupĺr p̄mo ꝙ alie potentie interiores etiam artificialiter habituanᷣ certis exercitijs ſicut memoria. ſed q꞉ memoria eſt vltima potentia ⁊ poteſtatiue ꝯtinet alias ideo ſicut loquimur de memoria, ita ꝓportionabiliter loquendũ eſt de alijs. Scđo dõm ꝙ memoria in hoĩe eſt ceteris potentijs virtuoſior propter cõiunctõem ad intellectum. et ergo ipſa plus eſt nata habituari artificialiter. Et in hoc finitur liber de memoria et reminiſcẽtia. iuxta fideliſſimã expoſitõem ſancti Thome textui et ſententie Areſto. in omĩbꝫ ꝯformem

Circa initium libri de ſomno et vigilia

☞ Queriᷣ. vtrũ ꝯuenienti ordine ſomnus exiſtens vigilie ꝑuatio. ꝓnominetur in iſtius libri titulo Dicẽdũ ꝙ ſic. q̃a Areſto. in principio huius libri ſeruat hũc ordinẽ Dicẽs de ſomno ⁊ vigilia ꝯſiderandũ ẽ ⁊c. ergo videtur eſſe bonus. Et ꝯfirmaᷣ. q꞉ ꝓpter ammirari hoĩes inceperũt philoſophari. ſꝫ ſomnus cauſat maiorem ãmiratõem ꝙ̃ vigilia cũ in ſomno aĩal videaᷣ q̃ſi mortuũ ꝰ etiam prius noĩatur Sꝫ ꝙ ſomnus ſit ꝑuatõ vigilie pꝫ manifeſte ex his que inferius dicũtur ab Areſto. dicit em̃ ꝙ ſit imobilitatio primi ſenſitiui. ſꝫ imobilitatio eſt quedã priuatio ⁊ nõ niſi vigilie Dicit etiã pħs ꝙ ſomnus ſit impotentia ſentiendi ꝓpter exceſſum vigilie. ſed impotẽtia notat priuationẽ. Etiam ꝯmẽtator ponit duas definitiones ſomni Quarũ prima eſt. ꝙ ſomnꝰ eſt receſſus ſenſitiui ab exterioribus ad interiora qui quidẽ receſſus fit propter abſentiam influxus ſenſus cõmunis ad ſenſus particulares. Secũda eſt. ꝙ ſomnus eſt imobilitas ſenſus cõmunis reſpectu ſenſuum exteriorũ. Et dicit cõmentator ꝙ iſte due definitiones maxime indicãt quid eſt ſomnus. ſed iſte definitõnes ſonant in priuationem. ergo ſomnus erit priuatio. Nec obſtat ꝙ ſomnus habet cãm poſitiuam ſcꝫ euaporatõem ſurſum aſcẽdentẽ a loco digeſtionis ad ipſum cerebrũ q̃ claudit meatus ne ſpiritus ſenſitiui ꝑueniant a ſenſu cõmuni ad ſenſus exteriores q꞉ hoc ſolum eſt per accidens q꞉ ad iſtam reſolutionẽ ꝑ accidens ſequitur ligatio ⁊ priuatio influxus ſenſus cõmunis quã ꝑuatõem dicimꝰ eſſe ſomnuꝫ.

Ar. A priuatõe nõ ꝯtingit redire in habitũ. vt dicitur in predicamentis. ſicut etiam pꝫ exẽplariter de cecitate ⁊ viſu. ſꝫ a ſomno ꝯtingit regredi in vigiliam igiᷣ. Dõm ꝙ eſt duplex priuatio. quedã eſt q̃ priuat formã et oꝑatõem ſequentem illam formã. ſicut ẽ cecitas. et a tali nõ ꝯtingit regredi in habitũ. Alia eſt q̃ ꝑuat oꝑatõem ⁊ nõ formã quã illa oꝑatio ꝯſequiᷣ. ſicut eſt ſomnus qui priuat oꝑatõem ſenſitiuã ⁊ nõ potentiã Et a tali ꝯtingit fieri regreſſum in habitũ. q꞉ tũc manet forma que eſt ꝑncipium habitus

Ar. Areſtoteles dicit inferius ꝙ ſomnus ſit ꝯtrarium vigilie. ergo nõ erit priuatio Tenet cõſequentia. q꞉ ꝯtrariũ ꝑcat aliquã naturã in ſubiecto nõ ãt priuatio Dõm ꝙ Areſto. vtiᷣ ibidẽ noĩe ꝯtrarij ꝓ priuatiuis q꞉ prima radix ꝯtrarietatis eſt habitus ⁊ ꝑuatio. Etiam ſm̃ doctorem ſanctum priuatio aut priuari eſt contraria habitui ſꝫ priuato in priuatio eſſe oppouiᷣ ei priuatiue.

Ar. Priuatio nõ eſt paſſio alicuiꝰ ſubiecti ſꝫ ſomnꝰ et vigilia ſunt paſſiones primi ſenſitiui. igiᷣ videtur ꝙ ſomnus non ſit pura priuatio Dõm ꝙ ſomnꝰ quãtũ ad ſuũ formale qđ eſt ligatio ſenſuum vel carẽtia vigilie eſt quedã priuatio tñ quo ad materiale cauſans illam ligatõem dr̃ aliqđ poſitiuũ. Etiã nihil ꝓhibet paſſiones priuatiue oppoſitas eidem ſubiecto ꝯuenire. quia priuatio ꝙ̃tuꝫ ad ſuũ materiale radicaᷣ in principijs ſubiecti Et qñ dicitur. iſta ſcia denoiaᷣ a ſomno ⁊ vigilia ergo videᷣ ꝙ ſit ſubiectũ huius libri Dõm ꝙ ꝯſeq̃ntia nõ valet. q꞉ denoiatio nõ ſꝑ fit a ſubiecto. ſꝫ plerũqꝫ a paſſionibꝫ quibꝫ ſubiectũ a poſteriori ꝯgnoſciᷣ. Eſt ergo ſubiectũ iſtius libri corpus ſenſitiuum Vel totũ aĩal inq̃ꝫtum habet ꝑncipium motus ad ſomnũ ſed ſomnus et vigilia ſunt eius paſſiones. Differenter tñ ſunt paſſiones illius corporis et p̄mi ſenſitiui. q꞉ ſunt paſſiones totius aĩalis ſicut ſubiecti cõis. et ſunt paſſiones p̄mi ſenſitiui tanq̃ꝫ ſubiecti adequati

De ſomno aũt et vigilia conſiderandũ ẽ quid ſint et vtrũ anime vel corporis ꝓpria ſint vel comunia. et ſi comunia cuius particule anĩe vel corporis et propter quã cauſam ĩſunt animalibus et vtrũ communicãt oĩa ſimul ambobꝫ ipis aut alia quidẽ ſomno alia ꝓ altero ſolũ vel alia q̃dẽ neutro altera ꝓ vtriſqꝫ Adhuc aũt quid ſit ſomniũ et ꝓpter quã cãm dormiẽtes interdũ quidẽ ſomniant interdum ãt nõ vel accidit quidẽ ſꝑ dormiẽtibꝫ ſomniare ſꝫ nõ meminerũt ⁊ ſi hoc fiat ꝓpter quam cãm fit et vtrũ ꝯtingat futura preuidere aut nõ ꝯtingat et q̃liter ſe ꝯtingat et vtrũ futura ab homine ꝑſpicianᷣ ſolũ et vtrũ ab hoĩe agenda ſolum vel quoꝝ demonũ hꝫ cauſam ⁊ vel natura fiant ab euentu.

Poſtq̃ꝫ pħs prius in libro de ſenſu ⁊ ſenſato determinauit de his q̃ ꝑtinẽt ad ſenſus exteriores ⁊ ſiĺr q̃ ꝑtinẽt ad ſenſus interiores q̃ ad librũ de memoria et reminiſcẽtia.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Hic ꝯſequēter in iſto libro determinat de q̄buſdā paſſionibꝰ ptis ſenſitiue.ſ. de ſomno ꝛ vigilia Et etiā de ſomnio Et eſt quedā paſſio ꝯtingens in ſomno.q̄ꝛ ē apparitio phātaſtica in ſimpliciter dormiēte Et finaliter de diuinatōne que fit p ſomnia Et diuidit̃ p̄ma ſua diuiſione in p̄hemiū et partē executiuā que incipit. ibi Primū q̄dem. Circa primū duo facit p̄m ꝙ ꝓponit de duobꝰ de quibus intēdit determinare in iſto totali libro.q̄ꝛ primo dat intentionē ſuam reſpectu eorum q̄ determinanda ſtꝫ de ſomno ꝛ vigilia. Scđo reſpectu eoꝝ q̄ determinanda ſunt de ſomno.ibi Adhuc aūt. Dicit ergo primo ꝙ ꝯſiderandū eſt de ſomno ꝛ vigilia q̄d ſint Et etiā cōſiderandū ē. vtrū ſint paſſiōes ꝓprie aīe vel corpis vl̃ vtriꝗ cōes et ſi ſint vtriꝗ cōes ita ꝙ ſint paſſiōes ꝯiūcti ꝯſiderādū eſt cuius pticule aīe aut corpis ſint paſſiones Cōſiderandum eſt etiam ꝓpter quā cām inſint aīalibꝰ et vtrū oīa aīalia ꝯmunicent ambobꝰ ipis ſcꝫ ſomno et vigilia.ita ꝙ oīa aīalia dormiant et vigilent.vel vtrū aliqua aīalia ſint que ſolū ꝯmunicent ſomno et alia ſolum vigilia. et alia q̄ neutro cōicent.alia vero vtriſꝗ Tunc ibi Adhuc aūt. dat intentōem ſuam reſpectu eorū que ſunt determinanda de ſomno Dicēs.ꝙ etiam cōſiderandū eſt de ſomno quid ſit et ꝓpter quā cām dormientes aliq̄n ſomniant et aliq̄n nō.vel vtꝝ dormientes ſemp ſomnient licet nō ſp recolent de ſomnijs. Et ſi hoc fiat conſiderādū eſt ꝓpter quā cām fiat ſeu ꝯtingat Cōſiderandū eſt etiam. vtrū ꝯtingat vel non ꝯtingat p ſomnia p̄uidere futura id eſt recte diuinare de futuris ꝛ qualiter hoc ꝯtingat Et vtꝝ hoc ſcꝫ p̄uidere futura agenda ſoluꝫ ꝯtingat ab hoīe.i.p p̄ncipiū exiſtens in hoīe vel p impſſiones demonū.i.ſubſtantiarū īmaterialiū. Cōſiderandū eſt. vtrū iſta ſomnia et p̄uiſiones futurorū p ſomnia fiant a natura.id eſt a p̄ncipio intrinſeco aut ab euentu.i.a caſu.

Primū quidē igit̃ hoc manifeſtū q̄m circa idem aīalis vigilia quidē ē et ſomnus opponūt̃ em̄ et videt̃ ſomnus vigilie quedā priuatio nā extrema ſemper in alijs et in naturalibꝰ circa idem ſuſceptibile videt̃ fieri et eiuſdē paſſiones eſſe. Dicoāt veluti viſus cecitas turpitudo pulcritudo ſanitas egritudo fortitudo debilitas auditꝰ et ſurditas Amplius āt et ex his manifeſtū in quo em̄ vigilātem cognoſcimus in hoc et eum qui ſomno p̄mitur. Sentientē em̄ vigilare putamus et vigilātē eſſe aut eo ꝙ eorū que extrinſecus aliquid ſentit vel eorū qui ī ipo motuū aliquē. Si ergo vigilare in nullo alio eſt q̄ꝫ in eo ꝙ eſt ſentire manifeſte q̄m quo quidē ſentiunt hoc vigilāt vigilātia et dormiūt dormiētia Q̄m aūt nō aīe ꝓpriū eſt ſentire neꝗ corporis cuius enim eſt potentia eius ē et actio Q̄m vero dicitur ſenſus vt actio motus quidam per corpus anime ē Manifeſtū q̄m neꝗ anime eſt paſſio propria neqꝫ inanimatum. corpus poſſibile eſt ſentire.

Iſta eſt pars executiua huius libri in qua phs exeq̄t illa q̄ ꝓpoſuit in p̄hemio. Et diuiditur in tria capl̄a que patebūt in pceſſu. In primo capl̄o determinat de ſomno et vigilia et vlterius ſubdiuidit̃ in duas ptes p̄ncipales. In prima oſtendit aliqua cōia circa ſomnū ꝛ vigiliā nō tn̄ eodē ordine quo fuerūt in p̄hemio poſita.q̄ꝛ primo determiat queſtionē ſcđo motam.ſcꝫ vtrū ſomnꝰ ꝛ vigilia ſint cōia ꝛ aīe corpi Circa quā tria facit.q̄ꝛ primo oſtēdit ꝙ ſomnus et vigilia ſunt paſſiones eiuſdē. Scđo oſtendit ꝙ vigilia et ſenſus ſunt paſſiones eiuſdem.ibi Amplius aūt. Tertio oſtendit ꝙ ſentire ſiue ſenſus ſit paſſio totius ꝯiūcti.ibi Q̄m aūt. Dicit ḡ p̄mo ꝙ manifeſtum eſt p̄mū ꝙ ſomnꝰ et vigilia hn̄t fieri circa idem.id eſt eandē ptem aīalis. Probat q̄ꝛ oppoſita nata ſunt fieri circa idē ſꝫ ſomnus et vigilia opponūtur.q̄ꝛ ſomnꝰ eſt priuatio vigilie.igit̃ ꝛc̄. Sed ꝙ extrema.i.oppoſita videant̃ fieri circa idem ſuſceptibile et ſunt paſſiones eiuſdē manifeſtū eſt in alijs a naturalibꝰ ꝛ etiam in naturalibꝰ quia viſus et cecitas pulchritudo ꝛ turpitudo fortitudo ꝛ debilitas auditus ꝛ ſurditas hn̄t fieri circa idem ſubiectuꝫ Tūc ibi Amplius aūt Oſtendit ꝙ vigilie et ſomnus hn̄t fieri circa eandē ptem aīalis Dicēs hoc manifeſtum eſſe ex his q̄ ſunt dicenda.q̄ꝛ in illo quo cognoſcimꝰ vigilantē in illo eodē cognoſcimꝰ illū q̄ p̄mit̃ ſomno.id ē dormientem et etiā oēm ſentientē putamus vigilare ꝛ oēm vigilantē ſentire ſiue ſentiat aliq̄d ſenſibile exterius ſiue interius. Ex quo infert̃ ꝙ illo quo aīalia ſentiūt etiā vigilantia vigilant et dormientia dormiunt Tunc ibi. Q̄m aūt oſtēdit ꝙ ſentire ſit cōis paſſio aīe ꝛ corpis Dicens ꝙ ſentire nō ſit propriū aīe nec corpis Probat dupliciter.p̄mo q̄ꝛ ſenſus nō eſt paſſio propria aīe nec corporis ſꝫ totius ꝯiūcti.ergo nec ſentire. Tenet ꝯſequētia. q̄ꝛ cuius eſt potentia eiuſdē actio ē ſiue actꝰ Secūdo q̄ꝛ ſenſus eſt motus aīe per corpus.ergo nō eſt ꝓpriuꝫ aīe. Etiam nō eſt poſſibile corpus aīatum ſentire. ergo ſentire non eſt ꝓprium corpi. Ex oībꝰ iſtis infert̃ ꝙ ſomnus et vigilia ſint paſſiones totius ꝯiūcti.q̄ꝛ dormire vigilare et ſentire ſunt paſſiones eiuſdē vtꝫ ex predictis

Querit̃. Vtrū ſomnus et vigilia.ſint paſſiones ꝯueniētes toti ꝯiūcto ex corpe et aīa Dōm ꝙ ſic q̄ꝛ ſunt paſſiones eiuſdē cuiꝰ eſt ſentire.ſicut ꝓbat phs in lrā.q̄ꝛ ſm̄ eādē ptem iudicamus aliquid ſentire et vigilare et ex ꝯſequēti dormire ſꝫ ſentire eſt paſſio totius ꝯiuncti igit̃ ꝛc̄. Minor ꝓbat̃ q̄ꝛ nō eſt paſſio p ſe aīe.alias ei alia poſſet ſentire deſtructo corpore.nec eſt paſſio p ſe corpis q̄ꝛ alias q̄dcunꝗ corpus inanimatum poſſet ſentire q̄d falſum eſt. Etiam dicit ſanctus Thomas.ꝙ ſi anima ſenſitiua p ſe haberet operationem tūc per ſe haberet ſubſiſtentiam. et ſic eſſet incorruptibilis etiam in brutis q̄d eſt impoſſibile ergo eſt īpoſſibile aīam ſenſitiuaꝫ habere aliquē actū propriū ſed oīs actus eius eſt ꝯiūcti. Dicunt tamen quidam animam ſenſitiuam habere duos actus. vnū quem exercet mediante organo.et illa non manet poſt mortem. Alia quē p ſeipam agit et ſic manet poſt mortem. Sed dicit doctor ſanctus ꝙ hoc videtur atteſtari opinioni Platonis de anima qui ponebat animam ſenſitiuam mouere ſeipam et ſic conſequenter mouere corpus.ita ꝙ prima operatio eſſet ipſius anime.et ſecunda totius coniuncti. et propter hoc Plato ponebat animas etiam brutoruꝫ eſſe incorruptibiles.quia hoc ex neceſſitate ſequitur q̄d tamen iſti non concedunt.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Ar. Sz^m^ Caſſiodoꝛ in libro de aia. aia ſine corpore videt et audit et reliquis ſenſibus viget. ergo videtur ꝙ ſentire ſit ſolius aie. Dōm ſm doctorē ſanctum. ꝙ ſicut opationes volūtatis ꝑpter quādā ſimilitudinem noiantur noibus paſſionū que ſunt in appetitu ſenſitiuo. ita etiā operationes intellectus noiant ab opatōibus ſenſuū ꝑpter ſimilitudinem ⁊ ſic loquit Caſſiodorus ¶ Et qn̄ dr quedā dicunt de diuite in infernū ſolum ſm aiam ſepulto q̄ nō poſſunt eſſe ſine actu ſentiendi. Reſpondet doctoꝛ ꝙ opoꝛtet illa verba metaphorice intelligi vel ſm reꝝ ſimilitudines ⁊ nō ſm res ipas

Ar. Fruſtra eſt potētia q̄ non reducit ad actū ſed in anima poſt moꝛtē remanent potentie ſenſitiue. ḡ et actus Dōm dupliciter. primo ꝙ ſm quoſdaꝫ in aia ſepata nō manent potētie ſenſitiue actu ſꝫ tm̄ in radice. Scdo dōm ſm doctorē ſanctum ꝙ quāuis ille potētie actu maneant non tn̄ ſunt fruſtra ꝗuis actib carcāt qꝛ manent ad nature integritatem ſicut mēbra generationis manent in coꝛpoꝛib reſurgentib

Ar. Somnus eſt paſſio eius qd̄ imobilitat in ſomno. ſꝫ totū aggregatū nō imobilitat igit. Minoꝛ pboꝛ. qꝛ illud nō imobilitatur in ſomno qd̄ mouetur ſꝫ multe ꝑticule coꝛpis mouent. ſilr etiam ī ſomno multa videntur aie ſm imaginatōem Dōm ꝙ ſomnꝰ et vigilia non dicuntur paſſiones totius coiuncti quaſi ſint paſſiones aialis. ita ꝙ quelibet pars aialis immobilitat in ſomno ſꝫ dicuntur totius ꝯiūcti ꝓ tanto qꝛ ſunt paſſiones alicuius potentie q̄ eſt perfectio oꝛgani ſcꝫ primi ſenſitiui. Sed quare contingit aiam ꝑ virtutem imaginatiuam vel phantaſiam in ſomno exercere aliquas operationes patebit inferius.

Ar. Somnus non eſt paſſio eius qd̄ nō debilitatur. ſꝫ potentia non debilitat. igit. Minoꝛ ꝓbatur. qꝛ dicitur in pꝛimo de aia. ſi ſenex accipiat oculum iuuenis videret vtiqꝫ ſicut iuuenis Dōm ꝙ licet potentia ꝑ ſe nō debilitetur. debilitat tn̄ debilitatiōe oꝛgani quia toti aggregato ex potentia ⁊ oꝛgano ꝯuenit debilitatio ꝑ alteram partē. ſcꝫ ꝑ oꝛganum

Cum aūt determinatū ſit prius in alijs de his que dicūtur quaſi particule anime et de nutritiua. ꝙ quidem ſepat ab alijs incoꝛporib habentib vitā aliorū vero nullo ſine hac exiſtēte. Manifeſtū quidē quecūqꝫ viuētiū augmēti diminutioniſqꝫ participāt ſolū qm̄ in his nō eſt ſomnus non em̄ vigilia velut plantis. non em̄ habēt particulā ſenſitiuā neqꝫ inſeparabile neqꝫ ſi nō ſepabile ꝑtāte em̄ ⁊ eſſe ſeparabile eſt

Hic conſequenter phs ꝓſequit. Utrū oē aial dormiat aut vigilet vel vtrū ſit aliqualiter aial qd̄ ſꝑ vigilet et aliquod ſꝑ doꝛmiat. Et pꝛimo oſtendit ꝙ ſomnus et vigilia ſolum inſunt aialibus. Secūdo oſtendit pꝛincipale pꝛopoſitum. ibi Similiter aūt. Dicit ergo pꝛimo ꝙ cum ſit determinatum in libꝛo de aia de his que dicunt ꝑticule aie. ſcꝫ de potentijs aie et potentia nutritiua ſeparetur ab alijs potentijs in coꝛpoꝛibus habentibus vitam nullo aliorum id eſt nulla aliarum potentiaruꝫ exiſtente ſine hoc. id eſt ſine vegetatiuo tūc manifeſtū eſt ꝙ in illis aialibus viuentibus q̄ ſolum ꝑticipant motū augmenti et diminutiōis ſicut ſunt vegetabilia et plante non ſit ſomnus neqꝫ vigilia qꝛ non habent ꝑticulam ſenſitiuam ſiue dicatur ꝙ ſenſitiū ſit ſeparabile a vegetatiuo ſiue nō. qa adminus eſt ſeparabile ꝑtāte et rōne in illo in quo ſunt ambo. ſed ſomnus et vigilia nō ſunt ſine ſenſu cum ſint paſſiones eius igit. Et hoc idē ꝓbat phus inferius ratione et ſigno.

Similiter autē ꝙ nihil eſt qd̄ ſemper vigilet aut ſemper dormiat ſed eiſdem inſunt animalibus vtreqꝫ paſſiones he neqꝫ enim ſi ineſt animal habens ſenſum hoc cōtingit neqꝫ doꝛmire neqꝫ vigilare Utraqꝫ em̄ paſſio hec circa ſenſuꝫ primi ſenſitiui non cōtingit autē neqꝫ alterū boꝛum ſemper ineſſe idem. velut aliquod genus animaliuꝫ ſemper doꝛmire vel ſemper vigilare Amplius quorumcumqꝫ eſt aliquod opus ſm naturam quando exceſſerit tempus in quanto poteſt aliqd̄ facere vel aliqd̄ eorū que poſſūt tempore facere neceſſe deficere vt oculos vidētes et quieſcere facientes hoc. ſimiliter aūt manuum. et aliud omne cuius eſt opus aliquod Si itaqꝫ alicuius eſt opus ſentire et hoc vtiqꝫ excedat quanto erat tēpus potens ſentire cōtinue deficiet et nō amplius faciet hoc. Si igit vigilare diffinitur ſolutione ſenſus. cōtrarioꝛū vero hoc quidem neceſſe alterū ad eſſe illud vero eſſe nō vigilare aūt ei qd̄ eſt doꝛmire ꝯtrariū vtiqꝫ erit doꝛmire. Si igitur huius paſſio eſt ſomnus hoc aūt eſt impotētia propter exceſſuꝫ vigilandi. vigilandi aūt exceſſus quādoqꝫ quidem ab egritudine quādoqꝫ abſqꝫ egritudine fit quare impotētia neceſſe omne qd̄ vigilat cōtingere doꝛmire impoſſibile ſemper em̄ agere Similiter aūt neqꝫ doꝛmire ſemper nihil cōtingat. Somnus em̄ paſſio ſenſitiue particule eſt vt vinculum et immobilitas quidē. quare neceſſe eſt om̄e doꝛmiens habere ſenſitiuā particulam. Senſitiū aūt ꝙ poteſt ſentire ſecūdū actum agere aūt ſenſu proprie et ſimpliciter impoſſibile eſt doꝛmiētem ſimul ideo neceſſariū ē ſomnū omnem excitabilē eſſe.

Hic conſequenter accedit ad pꝛincipale pꝛopoſitum Et pꝛimo ponit duas ꝯcluſiones ꝓbandas. Quarum pꝛima eſt. ꝙ manifeſtum eſt ꝙ nō eſt aliqd̄ aial qd̄ ſemp doꝛmiat aut ſemp vigilet ſed ambe iſte paſſiones inſunt eiſdem aialibus. Secunda eſt. ex quo aial dr ſurſum cū ſit neceſſarium aial habere ſurſuꝫ tūc manifeſtū eſt ꝙ nō ꝯuenit aiali neqꝫ doꝛmire neqꝫ vigilare ita ꝙ ſit aliquod aial qd̄ neqꝫ doꝛmiat neqꝫ vigilet. qꝛ non cōtingit ſubiectuꝫ eſſe ſine ꝑpter paſſione Tūc ibi vtraqꝫ em̄ ꝓbat ꝑmo ſcdam ꝯcluſionem tali rōne Pꝛopꝛiū ſubiectū nō eſt ſine ꝓpꝛia paſſione ſꝫ pꝛimū ſenſitiuum qd̄ reperitur

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

in oĩbꝫ animalibꝫ eſt ꝓpꝛium ſubiectū illarū paſſionū. ergo nō reperitur ſine illis. ⁊ ꝑ ꝯſequens nō eſt aliquod animal quod nō pticipet ſomno ⁊ vigilia ¶ Tūc ibi (Nō ꝯtingit aūt) Pꝛobat pᵐā ꝯcluſionem. ſcꝫ ꝙ alterū illoꝝ nō ꝯtingit ſemper ineſſe eidez animali quaſi ſit aliquod genus animaliū qḋ ſemꝑ doꝛmiat. ⁊ aliud qḋ ſemꝑ vigilet. Q̄ꝫ aūt nō ſit aliquod animal qḋ ſemꝑ vigilet pꝛobat duabꝫ ratōibꝫ. Quarū pᵐa eſt. qꝛ neceſſe eſt alterū ꝯtrarioꝝ immediatoꝝ adeſſe ⁊ alteruz abeſſe ſuo ſubiecto. ſed ſomnꝰ ⁊ vigilia ſunt talia oppoſita. ḡ neceſſe eſt alterꝝ illoꝝ ineſſe cuilibet animali. ſed oīe aīal aliquādo doꝛmit. ergo nullū aīal ſemꝑ vigilat. Minoꝛ ſubſumpta ꝓbaꝛ. qꝛ qñcū ꝙ alicuiꝰ eſt aliqḋ opꝰ ſᵐ naturā determinatā ꝑ aliqḋ certum tempus. tūc neceſſe eſt illud opus deficere quādo exceſſit tempus in quo p̄t illud facere. ſed cuiuſlibet animalis eſt illud opus (ſcꝫ ſentire) a natura determinatum ſᵐ aliqḋ certum tempus. qḋ ſi excelſerit deficiet ſentire. ⁊ iſte defectus eſt ſomnus. qꝛ ſomnus nihil aliud eſt ꝙ̄ impotētia ſentiendi ꝓpter exceſſum vigilandi. ſic per oppoſitū vigilia nihil aliud eſt ꝙ̄ ſolutio ſenſus. ergo ſeqtur ꝙ oīe animal aliquādo doꝛmiat. ¶ Tunc ibi (Si igitur huius paſſio) Ponit ſecūdam rōnem dicēs ꝙ ſomnus eſt hmōi paſſio. id eſt impotentia ſenſus ꝓpter exceſſum vigilandi qui quādoqꝫ ꝯtingit ab egritudine ⁊ aliqñ ſine egritudine ꝓpter nimiam operatōem ſentiendi. ergo impoſſibile ē animal ſemper agere. ſed impotentia ſentiendi ſiue exceſſus vigilandi ineſt omnibꝫ animalibꝫ. ergo neceſſe eſt oīe animal quod vigilat qñqꝫ doꝛmire. ¶ Tūc ibi (Similiter aūt neqꝫ doꝛmire) Oſtēdit ꝙ nō eſt aliquod animal qḋ ſemꝑ doꝛmiat tali rōne. qꝛ ſomnus paſſio eſt ſenſitiue particule ſicut vinculū ⁊ imobilitas quedā. ſed paſſio nō eſt ſine ſubiecto. ergo omne doꝛmiens ſenſitiuā habet particulam. tūc vltra ſenſitiuum dicitur qḋ poteſt actu ſentire ⁊ potentia naturalis non eſt fruſtra. ergo opoꝛꝫ ꝙ talis potentia quādoqꝫ ad actum reducatur. ita ꝙ animal ſᵐ talem potentiam qñqꝫ ſentiat actu. ſed eſt impoſſibile illū exerceri in doꝛmiente. ergo neceſſariū eſt omnē ſomnum eſſe excitabilem.

¶ Animalia quidem igitur pene oīa ſomno communicāt ⁊ natabilia ⁊ volatilia ⁊ aquegreſſibilia. etenī genera piſciū omniū atqꝫ marinoꝝ vel malachioꝝ viſa ſunt doꝛmientia et oīa alia quecūqꝫ habēt oculos. etenī que duros habent oculos manifeſta entonia ꝙ doꝛmiūt: breuis aūt ſomni ſunt hmōi oīa. Ideoqꝫ latebūt vtiqꝫ quidem multotiens vtrum participant ſomno vel non. Eoꝝ quidem que duram habent teſtam ſᵐ ſenſum quidem nunꝙ̄ eſt manifeſtum ſi doꝛmiūt. ſi cui veriſimilis dicta rō eſt ſuadebitur. Q̄ꝫ igitur quidē ſomno ꝯmunicāt oīa animalia manifeſta ex his. eo qḋ eſt ſenſum habere definitur animal. Senſus autem modo quidem aliquo immobilitatē et velut vinculum ſomnū eſſe dicimus. ſolutionem aut remiſſionē eſſe dicimus vigiliam

¶ Hic ꝯſequenter regreditur ad pꝛobandum ꝙ omnia animalia ſomno cōmunicent. Et pᵐo hoc pꝛobat ꝑ inductionem. Secūdo per rationem ibi (Q̄ꝫ igiꝛ q̄dem) Dicit ergo pꝛimo ꝙ pene omnia animalia cōmunicant ſomno. Et dꝛ. pene. ꝓpter aliqua animalia in quibꝫ nō eſt manifeſtum ad ſenſum ꝙ doꝛmiant. qꝛ oīa aīalia natabilia ⁊ greſſibilia ⁊ omnia genera piſcium. ⁊ vniuerſaliter oīa aīalia que habent oculos molles manifeſte videtur doꝛmire. ſimiliter animalia entonia habētia duros oculos doꝛmiunt. ſed qꝛ ſunt breuis ſomni. ideo multotiens latet vtrum doꝛmiant vel nō. De illis aūt animalibꝫ que habent duram teſtam nō eſt manifeſtū ad ſenſum vtrū doꝛmiāt aut non. Sed ſi pꝛedicta ratio ſit veriſimilis ⁊ ꝓbabilis. tūc facile eſt ſuadere ꝙ oīa animalia ſomno cōmunicāt ¶ Tūc ibi (Q̄ꝫ igiꝛ quidem) Pꝛobat qḋ dictuꝫ eſt per rōnem. ⁊ eſt ratio eadem cū illa que p̄us poſita fuit. eo ꝙ oīa animalia habent ſenſum. cū animal definiaꝛ per habere ſenſum ⁊ paſſio non ſeparatur a ꝓpꝛio ſubiecto neqꝫ ecōuerſo. ſed ſomnus ⁊ vigilia ſunt paſſiones ſenſus qꝛ vnū dicit vinculum ſenſus. ⁊ aliud ſolutionē ⁊ remiſſionem. ergo ſenſus nō reperiꝛ ſine ſomno ⁊ vigilia. ſed omnia animalia cōmunicāt ſenſu. ergo etiam omnia cōmunicant vigilia.

Queritur. Utrum oīi animali cōueniat quādoqꝫ vigilare ⁊ quandoqꝫ doꝛmire ¶ Dicendū ꝙ ſic. qꝛ oſtenſum eſt ſuperius ꝙ nō ſit aliquod animal qḋ ſemper vigilet duabꝫ rōnibꝫ. ſimiliter oſtenſum eſt ꝙ nullū animal ſemꝑ doꝛmiat. quare neceſſario ſequitur oīe aīal quādoqꝫ vigilare ⁊ qñqꝫ doꝛmire. cuꝫ ſomnus ⁊ vigilia ſint cōtraria immediata iuxta intellectū p̄us habitū. ꝙ aūt oīa animalia ſomno cōmunicent probatū eſt amplius inductione ⁊ rōne. quibꝫ pꝛeſuppoſitis ex textu poſſunt adduci due alie rōnes quibus oſtenditur ꝙ nō ſit aliquod aīal qḋ ſemꝑ doꝛmiat Una eſt. qꝛ in doꝛmientibꝫ eſt aliquod humidū qḋ eſt coꝛruptiuū organoꝝ ſenſus. ⁊ ergo ſicut aīalia indigent ſomno ꝓpter ꝯfoꝛtatōem coꝛpis ⁊ ſpirituū. ita etiā indigent excitatione ſomni ne oꝛgana coꝛrūpantur. Alia cauſa eſt. qꝛ in ſomno colligitur caloꝛ ad interioꝛa. ⁊ ſimiliter ſpūs. ipſis aūt ꝯfoꝛtatis moueņ ad exterius. ſed iſte motus eſt cauſa expergefactōnis ſomni. ergo oīs ſomnus eſt excitabilis

Ar. Somnꝰ cauſaꝛ ex euapoꝛatōe nutrimenti aſcēdente ad cerebrū. vt poſtea diceꝛ. ſed nō omnia animalia habent cerebꝝ. ergo. Minoꝛ ꝓbaꝛ. qꝛ cerebrum. nō eſt ſine capite. ſed multa ſunt aīalia capita nō habentia. vt dꝛ in p̄dicamentis. Et ꝯfirmatur. qꝛ ſomnus eſt paſſio pᵐi ſenſitiui qḋ eſt coꝛ. vt patebit infra. ſed non omnia aīalia habent coꝛ. ergo. ¶ Dōm ad ambo ſimul. ꝙ licet nō oīa aīalia habeant coꝛ ⁊ cerebꝛuꝫ. habent tñ aliq̄d ꝓpoꝛtionabile iſtis. qḋ ſufficit. ¶ Et qñ dꝛ opꝫ in ſomno ligari oīes ſenſus particulares. vt dicetur in ſequenti capitulo. ſed nō oīa aīalia habēt oīes ſenſus. ergo ⁊c̄ Dōm ꝙ ſomnus eſt immobilitatio omniū ſenſuū particulariū in hñtibꝫ oīes ſenſus. ſed in aīalibꝫ habentibꝫ ſolū guſtum ⁊ tactū eſt ſolū imobilitatio iſtoꝝ duoꝝ

Ar. Poſſibile eſt aīal poſt natiuitatem eius ſtatim occupari egritudine. ⁊ ſic p̄ueniri moꝛte anteꝙ̄ doꝛmiat. ergo videꝛ ꝙ nō oīe aīal neceſſario doꝛmiat. Dōm ꝙ neceſſe eſt oīe aīal ſᵐ ſolitum curſum nature qñqꝫ doꝛmire. ſed ꝑ accñs tamen ⁊ p̄ter naturam ꝯtingere p̄t ꝙ nunꝙ̄ doꝛmiat. ſed vnūqḋqꝫ magis debet dici tale quale eſt ſᵐ naturā ꝙ̄ quale eſt ꝑ accñs.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Ar. Illud quod ineſt preter naturam nō neceſſario accidit. ſed vt in paucioribꝰ ⁊ per accidens. ſed ſomnus ineſt animali preter naturam. ergo ⁊c. Minoꝛ ꝓbatur. qꝛ eſt ligatio ⁊ impotentia ſentiendi. ſed oīs impotentia ⁊ defectus eſt ꝑ̄ter naturam. ¶ Dicendū ꝙ licet ſomnus ſit ꝑ̄ter naturam vigilie quam ꝓ̄uat. non tamen eſt ꝑ̄ter naturam aīalis neqꝫ vigilie in ꝯmuni. qꝛ confert ad ꝯſeruatōem animalis. ⁊ etiam ad vigiliam ſequētem. ⁊ ad illam oꝛdinatur vt ad cauſam finalem. ¶ Et quādo queritur vtrū ſomnus ſit prioꝛ vigilia aut econtra Dicendū ꝙ ſimpliciter vigilia p̄cedit ſomnū ſicut habitꝰ ꝓ̄uationem ⁊ cauſa effectum. qꝛ ſomnus eſt impotētia ſenſus ꝓpter exceſſuꝫ vigilandi. vbi manifeſte innuitur ꝙ exceſſus vigilandi ſit cauſa ſomni. Etiam ſomnus cauſat̃ ꝑ receſſum aut retractiōem influentie ſenſus ꝯmunis a ſenſibꝰ particularibꝰ. ſed nihil recedit ab aliquo niſi prius extiſtat. ergo opoꝛtet ꝙ ante illum receſſum ſit in ſenſibꝰ exterioꝛibꝰ operatio virtutis ſenſitiue que eſt vigilia ¶ Et dr̄ ſm̄ pħm in decimoſexto de animalibꝰ. fetus in matrice prius non exercet opera ſenſus ꝙ̄ꝫ exerceat. ergo videt̃ ꝙ prius doꝛmiet ꝙ̄ꝫ vigilet. Dicendū ꝙ illa impotentia ſentiendi non eſt ſomnus. quia nō eſt ꝓpter excellum vigilie. ſed ꝓpter indiſpōnem oꝛganoꝝ.

¶ Plantarum aūt nullam poſſibile quidem ꝯmunicare neutra harum paſſionū. Nam ſine ſenſu q̄dem nō exiſtit neqꝫ ſomnus neqꝫ vigilia quibꝰ vero ineſt ſenſus ⁊ triſtari ⁊ gaudere. quibus vero hec ⁊ ꝯcupiſcentia. plantis autē nihil hoꝛum ineſt. ſignum aūt quoniā ⁊ opus ſuum facit nutritiua particula in doꝛmiendo magis ꝙ̄ꝫ in vigilando. nutriūtur aūt ⁊ augentur tunc magis tanq̄ꝫ nihil egentia ad hoc ſenſu

¶ Hic ꝯ̄ſequenter probat quod ꝓ̄us ſuppoſitum eſt ſcꝫ ꝙ plantis nō ineſt ſomnus Et primo hoc probat per rōnem. Secūdo ꝑ ſignū. Dicens ꝓ̄mo ꝙ plante nō p̄nt ꝯmunicare aliqua iſtarum paſſionū. quia ſomnus ⁊ vigilia nō ſunt ſine ſenſu. cum ſint paſſiones ſenſus. ſed plantis non ineſt ſenſus. ergo. Minoꝛ probatur. qꝛ quibuſcūqꝫ ineſt ſenſus his ineſt iudiciū ꝯuenientis ⁊ diſcōuenientis ⁊ quibꝰ ineſt tale iudicium. Iſtis etiam ineſt delectari et triſtari. ⁊ ſic ipſis ineſt appetitus ſiue cōcupiſcentia. ſed plātis nō ineſt ꝯcupiſcentia. qꝛ ꝯcupiſcentia eſt ꝓ̄ncipium motus localis ſiue dilatatōnis ⁊ ꝯſtrictionis que in plantis nō inueniūtur. ergo ſignum eſt. quia ſi plantis conueniret ſomnus. tūc potentia vegetatiua ligaretur in ſomno ſed hoc eſt manifeſte falſum. qꝛ potentia nutritiua in doꝛmiendo magis operatur ꝙ̄ꝫ in vigilando. qꝛ tūc caloꝛ naturalis ꝯtrahitur ad interioꝛa verſus locum digeſtionis et ideo foꝛtificatur digeſtio. quare animalia nō egent ſenſu. ad exercendum iſtas operationes que ſunt nutrire et augere.

Ar. Somnus dicitur eſſe in animalibꝰ quādo anima ceſſat a ſuis operatōibꝰ. ſed plante aliquando ceſſant. ergo videtur ꝙ in eis ſit ſomnus. Minoꝛ probatur. quia alique plante ſunt que aliquādo non augmentantur. Etiam neceſſe eſt omnes plantas a ſuis operationibꝰ deficere. cum excedūt tempus in quo plante nate ſūt facere ſuas operatiōes. quia ſunt finite ⁊ nature determinate ¶ Dicendū ꝙ plantis ineſt ſimile ſomno. ſed ꝓ̄prie in eis nō eſt ſomnus. Sed ꝙ in ipſis ſit ſimile patet. qꝛ in eis eſt retractio ⁊ ꝯuentus caloꝛis ab exterioꝛibꝰ ad interioꝛa. ſicut manifeſte videmus in aliquibꝰ floꝛibus ꝙ claudūtur de nocte. ſimiliter etiam cadunt folia in hyeme propter retractionem caloꝛis ad interioꝛa. Sed in eſtate humidū ⁊ calidum reuertūtur ad exterioꝛa. ſed tamen illa ꝯtingunt in animalibꝰ ⁊ plantis propter aliam ⁊ aliaꝫ cauſam. quia in animalibꝰ contingit iſta retractio propter euapoꝛatōem aſcendentem ad cerebꝛuꝫ que cauſat ſomnū. ſed in plantis fit illa retractio in hyeme vel in nocte ꝓpter frigus circūſtans. Etiam dicendū ꝙ plantas vtiqꝫ cōtingit deficere a ſuis operationibꝰ nature. cuꝫ ſint finite et determinate nature. ſed ille defectus in eis eſt moꝛs.
¶ Et quādo dicitur. ergo plante in hyeme eēnt moꝛtue Dicendū ꝙ plante in hyeme retinent ſuas operationes licet non ita ſenſibiliter ſicut in eſtate ꝓpter cōtinens. quia nunqꝫ contingit quin potentia vegetatiua nutriat cum ceſſatio eius ab illa oꝑatione ſit eius moꝛs.

¶ Quare aūt doꝛmiūt ⁊ vigilant animalia ⁊ propter qualē quēdam ſenſum vel qualis ſi ꝓpter plures cōſiderādum. Quoniam vero quedam animaliū habēt ſenſus oīes. quedam vero nō habent. vt viſum. tactum autē ⁊ guſtum oīa habēt niſi ſit qđ animal imꝑfectum. Dictum eſt autē an his que de anima. impoſſibile autem ſimpliciter qualicūqꝫ ſenſu ſentire qđ doꝛmit animal. manifeſtū quoniā neceſſarium omibus ineſſe eādem paſſioneꝫ in vocato ſomno. Nam ſi huic quidem huic vero nō ac doꝛmiens ſentiat. hoc aūt impoſſibile eſt. Quoniā aūt exiſtit ſm̄ vnūquēqꝫ ſenſum: hoc quideꝫ aliquid pꝛopꝛium. illud vero aliq̄d ꝯmune: proprium q̄dem velut viſui videre. auditui autem audire. ⁊ alijs ſm̄ eūdem modum. Eſt aūt quedam ⁊ cōmunis potentia que ſeq̄tur oīes: qꝛ et ꝙ videt ⁊ audit ⁊ ſentit nō eīm viſu quidem videt. qm̄ videt ⁊ iudicat itaqꝫ et poſſunt diſcernere quoniam alia q̄dem dulcia ſunt ab albis nec guſtu nec viſu nec ambobꝰ. ſed quadaꝫ ꝯmuni particula omniū ſenſitiuoꝛū. Nam eſt quidam ſenſus vnus ⁊ ꝓ̄ncipale ſenſitiuū vnuꝫ eē aut ſenſitiui generis cuiuſlibꝫ vt alterū velut ſoni ⁊ coloꝛis. hoc auteꝫ ſimul tactiuo maxime exiſtit. hoc q̄dem eīm ſeparatur ab alijs ſenſitiuis. alia vero ab hoc inſeparabilia dictū eſt de ipſis in his que aīa theoꝛeumatibꝰ

¶ Iſta eſt ſecūda pars principalis primi capituli. in q̄ pħus proſequitur alias dubitationes in prohemio poſitas. in hoc ꝙ oſtendit cuiꝰ ſenſus ſomnus et vigilia. ſint paſſiones. ⁊ que ſunt paſſiones illarum paſſionum cauſe. Et ſubdiuiditur in tres alias partes In prima oſtendit cuiꝰ ſenſus ſomnus ſit paſſio. In ſecūda determinat cau

Plantis nō ine[illegible] ſōnꝰ neqꝫ vi[illegible]
Signum

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

ſas ſomnũ.ibi(Propter quam vero cauſaʒ. In tercio cõcludit quid ſit ſomnus.ibi(Quare manifeſtum)Circa hoc p̄mo proponit ſuam intentionem Dicens ꝙ conſequenter conſiderandum eſt quare animalia dormiunt ⁊ vigilant.⁊ propter qualem ſenſum vel ꝓpter quales ſenſus ſi ſint ꝓpter plures ſenſus. ¶Tunc ibi(Quoniaʒ vero)Exequitur ſuuʒ propoſitum. Et primo proſequitur ſecũdo loco propoſitum. Circa quod duo premittit. Primum eſt ꝙ quedam animalia habent oĩes ſenſus.quedam vero non habent omnes.vt viſum eſt.ſed guſtum ⁊ tactum habent oĩa animalia.niſi ſit aliquod animal valde imperfectum quod nõ habeat guſtum. ⁊ de eis dictuʒ eſt in libro de anima. Ex illo ĩfert ꝙ ſit impoſſibile ꝙ animal qd dormit qualicũqʒ ſenſu ſentire.quia ſi quidaʒ ſenſus ligarentur ⁊ quidam non.tunc cõtingeret animal qd dormit vigilare.quia illud animal vigilat cuiꝰ vnus ſenſus ſolutus eſt.ſed iſtud eſt impoſſibile.ergo neceſſe eſt ꝙ in ipſo ſomno neceſſe eſt illam paſſionem ineſſe omnibus particularibꝫ ſenſibꝫ.ita ꝙ oportʒ omnes ſomno ligari ¶Tũc ibi(Quoniam autem exiſtit) Premittit ſecũduʒ ſcʒ ꝙ oportʒ ponere ſenſum ꝯmunem oĩbus ſenſibꝫ particularibꝫ. Dicens ꝙ ipſis animalibꝫ exiſtit aliquod proprium.vt viſui videre.⁊ auditui audire.⁊ ſic de alijs. et iſtud eſt manifeſtum quare nõ probat. Eſt etiã in animalibꝫ quedam ꝯmunis potentia ſenſitiua que ſequitur omnes particulares.⁊ ad quam continuãtur omnes ſenſus particulares quoꝝ eſt radix. ⁊ pro tanto ꝯmunis dicitur Sed ꝙ ſit talis potẽtia probat ex duobꝫ.primo qꝛ animal ſentit qd videt.id eſt ſentit ſuam viſionem.⁊ ſimiliter ſentit ſuam auditionem.ſed hoc non facit viſu neqʒ auditu.ergo neceſſe eſt ponere ſenſum cõmunem ad cognoſcẽdum actiones ſenſuum particularium.Secũdo.quia nullus ſenſus particularis poteſt diſcernere inter albũ ⁊ dulce nec inter ſenſibilia diuerſoꝛum ſenſuum.ergo ad diſcernendum inter ea ponendus eſt ſenſus cõmunis ꝗ eſt vnꝰ ſubiecto.ſed eſſe eius eſt alterum ſm̃ ꝙ percipit ſenſibilia vniuſcuiuſqʒ generis. Et ille ſenſus cõmunis maxime ſimul exiſtit tactiuo.quia oꝛganum ſenſus cõmunis ⁊ tactus eſt in coꝛde ⁊ non ſeparãtur ibi illi duo ſenſus ab inuicem. Senſus autem tactus ſeparatur ab alijs ſenſitiuis alia autem nõ ſeparantur ab iſto.vt dictum eſt in theoꝛematibꝫ de anima.

¶ Manifeſtum igitur quoniam huius eſt paſſio vigilia ⁊ ſomnus:propter quod omnibꝫ ineſt animalibꝫ. Nam tactus ſolum oĩbꝫ ineſt. Si em̃ in eo ꝙ hoĩes patiũtur aliquid ſenſus fiet doꝛmitio. Incõueniens ſi quibus neqʒ neceſſe neqʒ poſſibile eſt aliquo modo agere ſimul.hos vocare ſimul ⁊ immobiles exiſtere cõtrariuʒ em̃ rationabilius accidit eis ꝗ̃ ſimul quieſcere. Queãdmodũ autem nũc dicimus rationabiliter ſe habet ⁊ de his.nam cum p̄ncipale alioꝛum omnium ſenſitiuoꝛum.⁊ ad qd tendunt alia patiantur aliquid.cuʒ pati neceſſarium ⁊ reliqua omnia. Illoꝛum autem cũ aliquid ĩpotens ſit nõ neceſſe eſt hoc ĩpotẽs fieri

¶Somnus eſt ſolum paſſio p̄mi ſenſitiui.

¶Hic conſequenter infert concluſionem intentã Dicens manifeſtum eſſe ꝙ ſomnus ⁊ vigilia ſint paſſiones huius primi ſenſitiui.quia quando aliqua paſſio eſt in pluribus tũc ineſt ipſis per cauſam ꝯmunem. vt dicitur in libꝛo poſterioꝛum.ſed ſomnus ⁊ vigilia inſunt omnibꝫ ſenſibus particularibꝫ.quia omnes ſomno ligantur. vt dicit prima ſuppoſitio.ergo eis inſunt per cauſam cõmunem.ꝗ eſt ſenſus ꝯmunis.vt dicit ſuppoſitio ſecũda Nam ſolus tactus de numero ſenſuũ particularium ineſt omnibꝫ animalibus.ſed ſenſus cõmunis a ſenſu tactus non ſeparatur.vt dictum eſt prius. ¶ Tunc ibi.(Si em̃ in eo) Oſtendit ꝙ ſomnus non ſit paſſio ſenſuũ particularium. Dicens ꝙ ſomnus non eſt paſſio omnium ſenſuum particulariuʒ.nec alicuius ſenſus particularis. Probat.quia ſomnus non eſt paſſio eoꝛum que non eſt neceſſe ſimul immobilitari.ſed non eſt neceſſe omnes ſenſus particulares ſimul immobilitari.ſicut nec neceſſe eſt eos ſimul agere.qꝛ non eſt neceſſe agente viſu agere auditũ.nec eſt neceſſe plures ſenſus ſimul agere.ita ꝙ actio vnius ſit actio alterius contrarium em̃ rationabilius accidit.ergo ipſoꝛum ſomnus non eſt paſſio ¶Tunc ibi(Quemadmodum autem)Oſtendit ꝙ ſomnus ſit paſſio ſenſus ꝯmunis. Dicens ꝙ rõnabilr̃ ſe hʒ ſicut nũc dicimꝰ ꝙ ſomnꝰ ſit paſſio ſenſus cõis qꝛ ẽ paſſio eiꝰ ꝗ ĩmobilitato nec̃e eſt oẽs ſenſus particulares immobilitari.ſed immobilitato ſenſu ꝯmuni.neceſſe eſt omnes particulares ſenſus immobilitari et ligari.⁊ non econtra.igitur. Minoꝛ probatur.quia ſenſus cõmunis eſt principale ſenſitiuum ad quod oĩa particularia ſenſitiua tendunt.ergo neceſſe eſt alia ei compati propter influentiam ſenſus cõmunis.ſed quãdo aliqd particularium ſenſitiuoꝛum eſt impotens.tũc non eſt neceſſe p̄mũ ſenſitiuũ eſſe impotens.

¶Manifeſtum autem ex pluribus quoniaʒ non in ſenſu ſine operatione eſſe ⁊ non vti ipis ſomnus eſt neqʒ in eo non poſſe ſentire.nam ⁊ manifeſte in anime defectionibus tale quid accidit.impotentia em̃ ſenſuuʒ aĩe defectio.fiunt autem ⁊ amentie quedam huiuſmodi. Amplius autem quibus in collo vene apprehenduntur inuiſibiles fiunt.ſed quãdo impotentia viſus neqʒ in ſenſitiuo.neqʒ per quãuis cauſam. Sed quemadmodum dictum eſt nunc in primo quo ſentit omnia.cum em̃ hoc quidem impotens fuerit neceſſe eſt ⁊ ſenſitiua omnia impotentia eſſe ſentire.cum vero illoꝛum aliquid hoc nõ eſt neceſſe

¶Hic conſequenter remouet quoddam dubium.dictum eſt em̃ ꝙ ſomnus ſit impotentia ſentiendi.ideo poſſet aliquis credere ꝙ quecũqʒ impotẽtia ſentiendi ſit ſomnus. Hoc remouet philoſophus Dicens manifeſtũ eſſe ex pluribus ꝙ non eſt neceſſe abſolute ſomnum eſſe in ſenſu ſine operatione.id eſt ſomnus non ſolum exiſtit in non poſſe ſentire.quia quelibet impotentia ſentiẽdi nõ eſt ſomnus. Probat hoc dictum dupliciter. Primo quia in pluribus eſt illa impotentia ex defectibus anime.ſicut in principio foꝛmationis fetus.vel in fine.vel etiam in dementia litargia ⁊ extaſi.quia oĩbus iſtis modis accidit impotentia ſentiendi.que tamen non eſt ſomnus.Secũdo probat

quia impotentia ſentiēdi eſt in illis quibus vene in collo comprehendūtur. ſicut patet de illis qui ſtrangulantur. et cum illa impotentia non eſt ſomnus Sed impotentia ſentiendi in primo ſenſitiuo propter cauſam que dicetur ſcilꝫ propter euaporationem aſcendentem ad cerebꝛuꝫ eſt ſomnus. ⁊ hoc rationabiliter accidit. quia quando primū ſenſitiuum eſt impotens ſentire tunc neceſſe eſt ꝙ anima ſenſitiua ſit ligata ſꝫ non econtra.

Arguitur. Somnus eſt paſſio eius qđ immobilitatur in ſomno. cū ſomnus ſit immobilitatio. ſed primum ſenſitiuū non immobilitatur. ergo ⁊c. Minor probatur. quia primum ſenſitiuum eſt coꝛ quod ſemper mouetur durante vita animalis. quies eñ cordis eſt moꝛs animalis ¶ Dicendum ꝙ duplex eſt immobilitatio cordis Quedam eſt que opponitur motioni ſm locum. ſcꝫ motui dilatationis ⁊ cōſtrictionis. ⁊ ſic primum ſenſitiuū non poteſt immobilitari ſtante vita animalis. Alia eſt immobilitatio que opponitur immutationi ſiue influentie ſenſus ꝯmunis in ſenſus exteriores. ⁊ tali modo primum ſenſitiuum immobilitatur et ligatur ſtante vita animalis. ⁊ talis immobilitatio eſt ſomnus.

Ar. Somnus eſt paſſio illius a quo retrahit̄ caloꝛ ⁊ ſpiritus in ſomno. quia propter hoc ſomnꝰ cauſatur. ſed illa non retrahūtur a primo ſenſitiuo. imo potius trahūtur ad ipſum. ergo ⁊c. ¶ Dicendum. licet a primo ſenſitiuo non retrahantur caloꝛ ⁊ ſpiritus ſimpliciter tamen retrahūtur ſub illo eſſe ſub quo natum eſt recipere immutationē a ſenſibus particularibꝫ. propter humores frigidos a cerebꝛo deſcendentes ad coꝛ.

Ar. Somnus eſt paſſio eius quod primo immobilitatur in ſomno. ſed ſenſus particulares primo immobilitantur ſicut ad ſenſum apparet. ergo ⁊c. ¶ Dicendum ꝙ in principio doꝛmitionis ſenſus exteriores prius ligantur imperfecte ꝗ̃ ipſe ſenſus ꝯmunis ligetur propter h̄ ꝙ ſenſus ꝯmunis retrahit influxuꝫ ſuum ab exterioꝛibꝫ ſenſitiuis. ſed tñ ſenſus ꝑticulares perfecte nō ligant̄ niſi ſenſus ꝯmunis fuerit ligatus.

¶ Propter quam vero cauſam accidit doꝛmire ⁊ cuius paſſio dicendum. quoniam vero modi plures ſunt cāꝝ. Nā ⁊ qđ cuius grā. ⁊ qđ vnde principium motus. ⁊ materiam. ⁊ ratōeꝫ cauſas eſſe dicimus. Primum quidē igitur quoniam naturaꝫ dicimus gracia huius facere. hoc autem bonum aliqđ. quietem vero omniū quod natum eſt moueri. cū non poſſit ſemper continue moueri cum delectatione neceſſarium eſt atqꝫ vtilem ſomno quoqꝫ propter ipſam veritatem coaptant metaphoꝛam hanc tā ꝗ̃ requies ſit. Quare propter ſalutem animalium exiſtit vigilia vero finis. nam ſentire ⁊ ſapere omnibꝫ finis quibus ineſt alterum eoꝝ optima eñ hec finis vero optimus. Et autem neceſſarium vnicuiqꝫ animalium ineſſe ſomnum. Dico autm ex ſuppoſitione neceſſitatem quoniam animal erit habēs ſuam naturam ex neceſſitate ineſſe ꝗdem eñ opoꝛꝫ ⁊ his exiſtētibꝫ alia exiſtere.

¶ De fine ſomni

¶ Iſta eſt ſecūda pars in qua philoſophꝰ determinat cauſas ſomni. Et primo proponit ſuam intentōem. Secundo exequitur propoſitum. ibi (Primum quidē) Dicens p̄mo ꝙ dicendū eſt ꝑter quam cauſam accidit doꝛmire. per quod innuit cām efficientē ⁊ finalem. Et etiam dicendū cuius partis coꝛpoꝛis ſomnus ſit paſſio. ⁊ ꝑ hoc innuit cauſam materialem ſomni. Et ſtatim iuxta hoc diſtinguit modos cauſarū dicens. ꝙ modi cauſarum ſint plures. qꝛ dicimꝰ cāꝭ eſſe finē. efficiens. materiā. ⁊ rōnem id eſt foꝛmā. ¶ Et nota ꝙ ſomni ſunt tm̄ tres cauſe. ſcilꝫ materialis. efficiens. ⁊ finalis. qꝛ cuꝫ ſomnus ſit priuatio ſic non habet cām foꝛmalem. ¶ Tūc ibi. (Primū ꝗdē exequitur de illis. Et p̄mo de cauſa finali Dicens ꝙ dicimus naturam agere ꝑter finem. vt probatum eſt ſecūdo phyſicoꝝ. ſed finis eſt aliquid bonū ⁊ optimū. ergo natura agit ꝑter aliquod bonū. ſed ſomnus eſt effectus nature. ergo eſt ꝑter aliquem finem. ſcꝫ ꝑter ſalutem aīaliuꝫ. Probat. qꝛ om̄ibꝫ que poſſunt moueri ⁊ tñ non poſſunt ꝯtinue moueri cū delectatōe eſt quies vtilis ⁊ neceſſaria. ſed ſic eſt de aīalibꝫ. ergo animalibꝫ eſt neceſſaria quies. ſed ſomnus eſt requies quedā. vt pꝫ ex ꝯmuni dicto hominū et aīalia neceſſario indigent requie. ergo ſomnus eſt in animalibꝫ ꝑter ſalutem aīalium. ita ꝙ ſalus animaliū ē finis ſomni. Subiungit ꝙ vigilia eſt finis ſomni quo ad bene eſſe aīalium. Probat qꝛ in om̄ibꝫ naturaliter oꝛdinatis optimū eſt finis alioꝝ. ſed in om̄ibꝫ habentibꝫ ſenſum optimū eſt ſentire ⁊ ſapere. ergo ſentire eſt finis omniū paſſionum ſenſus. ¶ Tūc ibi (Qꝫ aūt neceſſarium) Declarat qualiter ſomnus ſit neceſſarius cuilibet aīali Dicens ꝙ ſoluꝫ eſt neceſſarius ex ſuppoſitōe. qꝛ ſi aīal debeat ꝯſeruari in ſua natura neceſſe eſt ipſum aliqñ ſuſcipere alimentū. ⁊ illo exiſtēte opoꝛꝫ quedam alia exiſtere ſcꝫ euapoꝛationem aſcendere ad cerebꝛū ⁊ ibi infrigidari ⁊ iterū deſcendere. ⁊ ſic neceſſe eſt aīal qñqꝫ doꝛmire ſi debeat ſaluteꝫ adipiſci. vt dcm̄ ē ſ.

Ar. Nullū impedimentū alicuius finis reqrit̄ ꝑter illū fineꝫ. ſed ſomnus eſt impeditiuus vigilie. g̃ nō requirit̄ ꝑter vigiliā. ¶ Dōm ꝙ licet ſomnus ſit impeditiuus vigilie p̄cedentis quā remouet. tñ ꝯfert ad vigiliam ſequentem rōne ſpirituū qui coꝛrūpūtur ⁊ recreantur in aīalibꝫ ꝑ ſomnum.

¶ Amplius aūt quali motu ⁊ actu in coꝛpoꝛibus aduenientibꝫ accidit vigilare ⁊ doꝛmire animalibꝫ poſt hoc dicendū. Alijs quidem igitur animalibꝫ. quemadmodū nō habentibꝫ ſanguinem exiſtimandū cauſas eſſe paſſionis vel eaſdem vel propoꝛtionales ſanguineꝫ vero habentibꝫ que ꝗdem hominibꝫ. quare ex his omnibꝫ ſpeculandū: Et ꝗdem igitur ſenſus p̄ncipium ſit ab eadem parte animalibꝫ a qua quidem motus determinatū eſt prius in alijs. ipa eſt trium determinatoꝝ latoꝝ qui mediuꝫ capitis ⁊ deoꝛſum ventris. habentibꝫ quideꝫ igi-

tur ſanguinem hoc eſt que circa corpus. om̄ia em̄ habentia ſanguinem cor habēt ⁊ principiū motus ⁊ ſenſus p̄ncipalis hinc eſt.

¶ Hic ꝯſequenter ph̄s deťminat de cā materiali ſomni. Et primo premittit quedam Dicens p̄mo ꝙ amplꝰ dicendum eſt quali motu ⁊ actu accidit animalibꝫ dormire ⁊ vigilare in corporibꝫ aduenientibꝫ. per quod tangit corpus materiale. Et ſtatim ſubiūgit ꝙ exiſtimandum eſt illas paſſiones ineſſe alijs animalibꝫ. ſcꝫ habentibꝫ ſanguinem ⁊ exanguibꝫ ꝓpter eaſdeꝫ cauſas ꝓpter quas accidūt in hominibꝫ. ita ꝙ ex cauſa ſomni in hominibꝫ accipiť cauſa ſomni in alijs animalibꝫ. ¶ Tūc ibi (Qꝫ quidem igitur) Probat intentum ſuuꝫ. Et p̄mo quaſi narrando dicit. ꝙ in animalibꝫ ſit quedam particula que eſt p̄ncipium ſenſus ⁊ motus. ſicut determinatū eſt p̄us in alijs. ſicut in libro de motibꝫ animaliū. qꝛ ibi dictum eſt ꝙ ab eadem parte eſt p̄ncipium ipſius ſenſus a qua parte eſt p̄ncipium motus localis. Et illa particula eſt locus medi⁹ trium locorū determinatoruꝫ qui eſt locus medius inter ſurſum capitis ⁊ deorſuꝫ ventris. et illa pars in animalibꝫ hn̄tibꝫ ſanguinē eſt circa cor. vel eſt ipſum cor. Sed in non habentibꝫ ſanguinem eſt pars proportiōabilis cordi. ⁊ ab illa particula eſt p̄ncipiū mot⁹ ⁊ ſenſus ⁊ mot⁹ p̄ncipalis

¶ Motus q̄dem igiť ⁊ ſpūs manifeſtū quoniam p̄ncipium ⁊ om̄ino refrigeratiōis eſt hic et reſpirare autem ⁊ humido refrigerari ad ſalutem eius qui eſt in hac particula. caloris natura adepta eſt: diciť autē de ipſa poſtea ſm̄ ſe Non habētibꝫ vero ſanguinē ⁊ entonijs ⁊ non ſuſcipiētibꝫ ſpm̄ in ꝓportionali plantatus ſpiritus inflans ⁊ reſidens videť. palam autē hoc in his que ſunt rotala. puta veſpis apibꝫ ⁊ muſcis. ⁊ quecūq; huiuſmodi ſunt Quoniā aūt mouere q̄dē aliquid aut facere ſine robore nō ē poſſibile Uigorē āt facit ſpūs detētio ⁊ reſpirātibꝫ q̄dē q̄ deforis. nō reſpirātibꝫ ꝟo q̄ ꝯplātata ſō ⁊ bōbātia alata vidētur cū moueāť attractōe ſpūs offendētis ad ſuccinctoriū rotaloꝝ.

¶ Hic ꝯſequenter probat quod nūc ꝓpoſuit. Et primo oſtendit ꝙ p̄ncipium motus eſt a corde ⁊ in corde. et intendit talem rōnem. Ubicūq; eſt p̄ncipium ſpirit⁹ ibi erit p̄ncipiuꝫ motus. quia ſpiritus eſt principium motus cum animalia ſint potentia per ſpiritū. ſed in code eſt p̄ncipium ſpiritus. ergo ibi erit p̄ncipium motus Circa iſtā rationem p̄mo ꝓponit ſecundaꝫ ꝓpoſitōem ⁊ declarat eā Dicens ꝙ manifeſtum eſt p̄ncipium motus. ſcꝫ ip̄m ſpiritū eſſe in corde. qꝛ ſpiritus eſt quoddā corp⁹ valde ſubtile cauſatū a vapore ⁊ humore ſubtili mediāte caliditate naturali. Ubi ergo eſt p̄ncipium caloris ⁊ fons ibi erit p̄ncipium ſpiritus. ſed tale eſt in corde. ꝓpter quod animal habens ſanguinem indiget refrigeratiōe ⁊ reſpiratiōe ad ſalutem illius caloris qui eſt in corde. alr̄s em̄ animalia ſtatim ſuffocarentur ꝓpter excellentem calorem ibi exiſtentē. ſicut dicetur poſtea in libro de expiratione ⁊ inſpiratione. ſed in animalibꝫ non habentibꝫ ſanguinem. ſicut in entonijs (hoc eſt interciſis) ⁊ etiam in animalibꝫ non ſuſcipientibꝫ ſpiritum deforis eſt ſpiritus ꝯplantatus in parte proportionali cordi. ⁊ talis ſpiritus videtur ibi inflans ⁊ reſidens. Inflans quidem ſiue perflans ab illo principio in q̄ eſt ad alias partes corporis. Et hoc eſt manifeſtū in his que ſunt rotala. ſicut in veſpis apibꝫ ⁊ muſcis ¶ Tūc ibi (Quoniā autem) Probat primam ꝓpōnem. ſcꝫ ꝙ ſpiritus ſit p̄ncipium motus Dicens ꝙ mouere aut aliq̄d facere non ꝯtingit ſine robore. nec eſt poſſibile ꝙ animalia ſine ſpiritu ſint potentia ⁊ robuſta. qꝛ detentio ⁊ ꝯſeruatio ſpūs facit robur ⁊ vigorem. ergo manifeſtū eſt ꝙ ſpiritus ſit p̄ncipium motus. Et addit ph̄us ꝙ in animalibꝫ reſpirātibꝫ attractio ſpiritus que eſt deforis ꝯſeruat ſpiritum. ſed animalibꝫ nō reſpirantibꝫ natura que eſt cōplantata ꝯſeruat ſpiritum. Et ergo animalia non reſpirantia alata ſi moueanť de loco ad locum videntur bombantia. id eſt ſonātia actione illius ſpiritus . id eſt concuſſione ſpiritus obuiantis ad ſuccinctoriū rotalorum. id eſt ad quendam pelliculam que diuidit huiuſmodi animalia per medium. Unde cum talia animalia mouentur tūc illa pars in qua eſt ſpūs complantatus mittit ſpm̄ ad alias partes motas. ⁊ cū ſic mouetur ſpūs ad alias partes motas obuiant. tūc obuiat illi ſuccinctoriū ⁊ cauſatur ibi quedam attritio ex qua cauſatur ſonus.

¶ Moueť aūt omne aliquo ſenſu facto proprio vel alieno in p̄mo ſenſitiuo. Si eſt vero ſomnus ⁊ vigilia paſſio partis hui⁹ in quo loco quidem ⁊ in qua particula p̄mo fit ſomnus ⁊ vigilia manifeſtum Mouentur auteꝫ quidam dum dormiūt ⁊ faciūt multa que vigilantium ſunt. nō tamen abſq; phantaſmate et aliquo ſenſu. ſomniū em̄ eſt quodāmodo ſenſatum. dicendū eſt aūt poſtea de ipſis. quoniam vero ſomnia memorātur expgefacti. vigilātiū vero actus non memorantur in problematibus dictum eſt

¶ Hic cōſequenter probat ꝙ in corde ſit p̄ncipiuꝫ ſenſus. Dicens ꝙ om̄e animal mouetur facto aliquo ſenſu ꝓprio vel alieno in p̄mo ſenſitiuo. qꝛ animalia mouētur ꝑ appetitum. vt patꝫ tercio de anima. ⁊ appetitus ſequitur cognitiōem . ⁊ ſic ſenſus p̄cedit motum. vbi eſt ergo primum p̄ncipium motus ibi oporꝫ eſſe p̄mū p̄ncipiuꝫ ſenſus. ſed in corde eſt p̄mum p̄ncipiuꝫ motus. vt prius oſtēſum eſt. ergo etiam ⁊ ſenſus. ⁊ ſic p̄mus ſenſus eſt in corde
¶ Tūc ibi (Si eſt vero) Concludit cuius partis corporis ſomnus ſit paſſio Dicens ꝙ ſi ſomnus ⁊ vigilia ſit paſſio huius. ſcꝫ p̄mi ſenſitiui. vt ꝓbauit p̄us. tūc manifeſtum eſt in quo loco ⁊ in qua particula ſicut in p̄mo ſubiecto ſit ſomnus ⁊ vigilia. qꝛ eſt in corde. ſicut ſenſus ꝯmunis cuius eſt paſſio. ¶ Tūc ibi (Mouentur autem q̄dam) Remouet dubium. dictum eſt em̄ p̄us ꝙ omne animal mouetur facto aliquo ſenſu. ſed hoc videtur eſſe dubium de dormientibꝫ qui mouentur ⁊ exercent opera vigilantium . ⁊ tamen in ipſis non videtur fieri ſenſus. Reſpondet ph̄us ꝙ hoc nō faciunt ſine ſenſu ⁊ phantaſmate quia non faciūt hoc ſine ſomnio. ſed ſomniū eſt quoddaꝫ ſenſatum. ſed de his ſcꝫ ſomnijs ⁊ illis que fiunt per ſomniū dicendum eſt poſtea. Quare autem dormientes exer

centes actus vigilantium bene memorentur ſomnia ⁊ nõ actus vigilantium. dictum eſt in libro de problematibꝫ et eſt rõ talis. q2 memoria eſt ꝯſeruatio alicuius ꝑus ſenſati ſenſu exteriori. ſed phantaſmata que ſunt principium ſomniȷ̃ fuerũt ꝑus ſenſata aliquo ſenſu exteriori. nõ autẽ actus vigilantiũ. q2 illos exercet quando oĩes ſenſus exteriores ſunt ligati. ergo ſequitur ꝙ talis hꝫ memoriã de ſomnijs ⁊ nõ de actibꝫ vigilantiũ quos exercuit

Queritur. Utrum ꝑmum ſenſitiuũ ſit in corde ſiue in loco cordi propinquo tanꝙ̃ in ſuo principali organo ¶ Dõm ſm Areſtotelem in hoc loco. ⁊ ſimiliter in libro de morte ⁊ vita. et in libro de motibꝫ affirmatiue ꝙ ſic. Dicit eñ phus in libro de morte ⁊ vita manifeſte ꝙ virtus animalis ⁊ vitalis ſint in eadem parte. ſcꝫ in corde. q2 ſm eãdem partem aliquid ꝑmo viuit ⁊ ſentit. ſed animal ſm ꝙ animal viuit ꝑncipio vite quod eſt in corde. quia ibi eſt ꝑncipiũ ⁊ fons caloris ⁊ ſpũs. ergo ⁊c. Et hoc idem patet rõne. q2 ſi ſit aliquis ſenſus particularis oportꝫ eſſe ſenſum ꝯmunem q2 ſenſus particularis nõ eſt ſine ſenſu ꝯmuni. ſed formato ſolo corde eſt ſenſus tactus in ipſo. q2 ſi purgatur retrahit ſe. vt apparet in nouiter formatis embrionibꝫ. vt dicit phus de morte ⁊ vita. ergo etiam erit ibi ſenſus ꝯmunis. Item ibi eſt ꝑncipium ſenſus vbi eſt fons caloris ⁊ ſpirituũ. hoc autem eſt in corde. ergo ⁊c. Preterea quia oĩs dolor habitus per ſenſum tactus qui eſt principalis inter omnes ſenſus exteriores ꝑus pertingit ad cor ꝙ̃ ad aliã partem corporis. ergo ꝑus defertur ſpecies ſenſibilis ipſius tangibilis ad cor ꝙ̃ ad aliam partem. ergo neceſſe erit ſenſum ꝯmunem eſſe in corde. Et ꝯfirmatur. quia ſi aliquis cõburatur in pede vel habeat aliquod apoſtema in aliqua parte inferiori. tunc cor dolet ⁊ non caput. ergo ſignum eſt ꝙ ꝑmũ ſenſitiuũ ſit in corde ⁊ nõ in capite. Et iterum appetitus ſenſitiuus maxime viget in corde. ergo ⁊ ꝑmum ſenſitiuum

Arguitur. Auicenna dicit ⁊ eſt ꝯmuniter opinio omniũ medicorũ ꝑmũ ſenſitiuũ ſeu ſenſuꝫ ꝯmunẽ eſſe in parte interiori cerebri medulloſa. ergo male hic dr̃ ꝙ ſit in corde. ¶ Dicẽdum ꝙ ſenſus ꝯmunis poteſt dupliciter accipi ⁊ intelligi. Uno modo accipitur ſenſus ꝯmunis pro illo ad quod immediate terminãtur immutationes ſenſuũ particularium. ⁊ ſic ſenſus ꝯmunis eſt in capite. Alio modo capit̃ ſenſus ꝯmunis pro illo quod eſt ſimpliciter ⁊ vltimatum centrum omniũ ſenſuũ particulariũ. ⁊ ſic eſt in corde. Secũdo dicendum ꝙ duplex eſt organum ſenſus ꝯmunis quoddam eſt ꝑme apprehenſionis ꝯiunctionis ⁊ copulationis ſenſuum exteriorum. ⁊ tale eſt in cerebro. ſicut probant rõnes medicorum. Aliud eſt organũ ꝯplete ſenſationis ſiue vltimate cognitiõis. ⁊ illud eſt in corde.

Ar. Excellentia calidi ⁊ frigidi corrũpit ſenſum. ſed cor eſt excellenter calidũ. ergo videtur ꝙ in corde non poſſit locari ſenſus ꝯmunis. ¶ Dicendum ꝙ licet cor ſit excellenter calidum. tamen eius caliditas mitigatur frigiditate cerebri.

Ar. Somnus eſt in cerebro. ergo ⁊ primũ ſenſitiuũ. Tenet ꝯſequentia. quia ſomnus eſt paſſio primi ſenſitiui. Antecedens probatur. q2 meatus a corde ad cerebrum non ſunt obſtructi ꝓpter ꝯtinuũ motum ſpirituum vitalium. ſed meatus a ſenſibꝫ exterioribꝫ ad ſenſum ꝯmunem ſunt obſtructi. Et ꝯfirmatur q2 ſenſus cõmunis immediate mouetur a ſenſibꝫ exterioribꝫ. ergo erit eis immediate ꝯiũctus. ſed hoc nõ poteſt defendi niſi ſenſus ꝯmunis ponatur in cerebro. ergo. cum omnes ſenſus exteriores ibi ponãtur. Preterea q2 in homine ſunt ſolum quatuor membra ꝑncipalia. ſcꝫ cor quod eſt principium operationis vitalis. epar quod eſt ꝑncipium nutritionis ⁊ genitalia que ſunt principia naturalis generationis. ⁊ cerebrum eſt quartum. ergo neceſſe eſt ꝙ ſit principiũ alicuius operationis. ⁊ nõ niſi ſenſationis. ergo oportꝫ ꝙ ꝑmũ ſenſitiuũ ſit in cerebro. ¶ Dicendũ ad omnia ſimul ꝙ ſenſum ꝯmunem eſſe in aliquo poteſt intelligi dupliciter. Uno modo originaliter ⁊ principiatiue. ⁊ ſic eſt in corde. Alio mõ organice ⁊ ſubiectiue. ⁊ ſic eſt in cerebro

¶ Conſequẽs autem eſt his que dicta ſunt pertranſire quibꝫ factis ⁊ vnde principiũ paſſionis ſit vigilandi ⁊ dormiendi. Palam itaqꝫ ꝙ quoniam neceſſarium animali cum ſenſum habeat tunc primo nutrimentum ſuſcipere et augmentum. nutrimentum autem eſt omnibꝫ extremũ his quidem que ſanguinem habẽt ſanguinis natura: his vero que ſanguinem nõ habent proportionale. locus vero ſanguinis vene harum autem principium cor. palam autẽ qꝺ dicitur eſt ex anatomijs. Deforis quidem igitur alimento ingrediente in ſuſceptiua loca fit euaporatio ad venas. ibi vero permutatur et in ſanguinem vertitur ⁊ vadit ad principiũ. Dictum autẽ eſt de his in his que de nutrimento. nũc autẽ repetendũ eſt de ipſis huius gratia vt ꝑncipia motus ſpeculemur. et ꝙ patiẽte particula ſenſitiua accidit vigilia ⁊ ſomnus

¶ Hic ꝯſequẽnter determinat de cauſa efficiente ſomni. Et primo dat ſuam intentionem Dicens ꝙ ꝯſequẽs his que dicta ſunt eſt pertranſire ⁊ determinare quibꝫ motibus factis fiat ſomnus. ⁊ vnde fiat principium efficiẽs paſſionis vigilandi ⁊ dormiendi. quaſi diceret. cum ſit determinatum de cauſa materiali ſomni ⁊ vigilie. cõſequẽs eſt dicere de eius cauſa. vnde motus principium. ſiue de efficiente. Et primo premittit quedam que valent ad ſuum propoſitum quorum primum eſt. cum animal habeat ſenſum. tunc neceſſarium eſt ipſi animali primo ſuſcipere nutrimentum ⁊ augmentum. Secũdum eſt ꝙ nutrimentum extremum qꝺ iam dixit primũ. quia eſt ĩ ꝓxĩꝗ̃ conuerſione ad ſubſtãtiã membri eſt de natura ſanguinis in aĩalibꝫ hñtibꝫ ſanguinẽ. ſꝫ in nõ hñtibꝫ ſanguinẽ vltimũ nutrimentũ eſt ꝓportionabile ſanguini. Tercium eſt ꝙ vene ſunt locus ſanguinis. Quartum eſt ꝙ principium venarum eſt cor. ⁊ hoc eſt manifeſtũ ex anatomijs. id eſt diuiſionibꝫ animalium. quia ſi animalia diuidantur ⁊ inſpiciant̃ verſus cor tunc vident̃ vene hẽre principiũ a corde. Quintũ eſt ꝙ alimento deforis ingrediente in loca ſuſceptiua. ꝑ° recipit̃ in ſtomacho. ⁊ ibi colat̃ ⁊ ſepat̃ t̃reſtre a ſubtili. ⁊ t̃reſtre mittit̃ ad ĩteſtina. ſubtile ꝟo ad epar. et

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Cor eſt principiū ~~motus~~ ſangui/nis

tale ibi colatur ⁊ ſeparatur humiditas vrinalis et mittitur ad viſicā. Reſiduū vero qđ eſt quaſi vapor ſubtilis mittitur ad venas q̄ ſunt inter epar et cor et ibi ꝑmutatur in diſpōem ſanguinis et rubificatur. ſ; tñ ibi ꝑfecte formā ſanguinis non induit ſed ꝯſequenter vadit ad ꝑncipium ſc; cor. et ibi perfecte induit formam ſanguinis ꝑ quam mouetur ad ſingulas ꝑtes corporis. vt ipſis vniatur ſc; in medio ventriculo cordis. et de iſto ſanguine id qđ eſt purius ⁊ ſubtilius. mittitur ad ꝑtes ſuperiores ad nutriēdum partes ſenſitiuas groſſius vero mittitur ad ꝑtes inferiores ad nutriendū ipſas. Et de illis dcm̄ eſt in libro de nutrimento et nutribili ſed nūc repetendum eſt de ipſis huius gratia. vt ſpeculemur ꝑncipia motus q̄b; ſomnus cauſatur et quid patiente ꝑticula ſenſitiua accidit ſomnus et vigilia.

Queritur. Utrū cor ſit principium ſanguinis. Dōm ꝙ ſic. vt pat; ꝑ rōem quā phs tangit in de aīalib;. q; illud eſt principium ſanguinis ſiue in illo eſt principium ſanguinis in quo eſt principium motus dilatatōis et cōſtrictionis ſed in corde ē ꝑncipium motus dilatatōnis et conſtrictionis. igitur. Maior ꝓbatur q; motus ille cauſatur ex caliditate ſicut et ſanguis. nam ſanguis cauſatur a calido in corde. vt poſſ; ex multis manifeſtari. Et cōfirmatur quia illud eſt principium ſanguinis qđ primo formatur in aīalibus ſed cor eſt hmōi. Preterea vene ſunt locus ſanguinis ſed cor ē eſt principium venarum. vt patet ex dictis Eſt tamē cōſiderandū. ꝙ medici volunt epar eſſe principium venaꝝ. ſed hoc eſt contra intentōem phi in cuius etiam ſignum vene tranſeunt ꝑ totam ſubſtantiam epatis nō ſic āt trāſeunt ꝑ totam ſubſtantiam cordis. et ideo cor eſt venarū ꝑncipium et non epar.

Ar. Areſtoteles dt in littera ꝙ alimento de foris ingrediente defertur ad venas medias inter cor et epar et ibi ꝑmutatur in ſanguinem et vertitur ad principium. ſc; cor. Dōm ꝙ alimētum in venis inter medijs inter cor et epar rubificatur ⁊ accipit aliquā ſanguinis diſpoſitionem. ſed complete formam ſanguinis non habet per quam mittitur ad ſingula menbra niſi eā acceperit in corde.

Arguitur Epar eſt principium caloris. ergo videtur etiam ꝙ ſit principiu; ſanguinis. Aīs probatur q; ꝑs dextra eſt fortior et calidior. ad quā declinat epar ꝗ̄ ſiniſtra ad quā declinat cor. Dōm ꝙ cor ꝑ naturam ſuam eſt calidius ꝗ̄ epar quia tamen calor eius cōtinue remittitur ꝓpter cerebrū ſibi oppoſitu; ſic fit frigidius epate

Nō em̄ eſt ſomnus quelibet īpotētia ſenſitiui. vt dictum eſt. et em̄ amentia ⁊ ſuffocatio aliqua ⁊ anime defectio facit hmōi impotentiam Jam aūt facta fuit phātaſia quibuſdam defectum anime patientibus fortiter hoc quidē igitur aliquā habet dubitationem. ſi em̄ ꝯtingat obdormire defectionē anime patiente; contingit vti ꝗ̄ ſomniū eſſe et phātaſma Multi em̄ ſunt qui dicūt qui animo defecerunt et qui viſi ſunt mortui eſſe de quib; omnibus eandem rationem opinandum eſt

Hic conſequenter remouet dubiū dictum eſt em̄ prius ꝙ ſomnus ſit impotentia ſenſus. ideo poſſet aliquis credere ꝙ quecūꝗ̄ impotentia ſenſus eſſet ſomnus Remouet hoc phus Dicens ꝙ non quelibet impotētia ſenſuum eſt ſomnus et declarat illud ſicut prius de diuerſis impotentijs quarū nulla eſt ſomnus. q; nulla apparitio contingens in huiuſmodi impotentijs eſt ſomnium licet hoc apud quoſdam habeat aliquam dubitationem quia ſi ꝯtingat hmōi patientes dormire tunc contingit illam apparitōem eē ſomniū ſed iſti alienati a mente et q̄ animo deficiunt etiam ſi ſint quaſi mortui viſi dicūt multa mirabilia de q̄b; opinamur eandē eſſe rationem

Remouet dubiu(m)

Sed vt diximus nō eſt ſomnus impotētia om̄is ſenſitiui ſ; ex vaporatione circa nutrimētum paſſio ſit hec Neceſſe em̄ qđ euaporatū ē pulſum quouſꝗ̄ impelli deinde conuerti ⁊ permutari ſicut euripū calidū vero cuiuſꝗ̄ aīaliu; ad ſuperiora natū eſt ferri. cum autē in ſuperioribus locis fuerit multum ſimul iterū reuertitur ferturꝗ̄ deorſum et reuertendo ꝓpellit calorem et ideo maxime fiunt ſomni a nutrimento. nam repente tunc multa hūiditas et corpulentia ſurſum fertur. ꝯſtans quidē grauat ⁊ facit dormitare. Cū vero fluxerit deorſum ⁊ reuertēs repellit calorem tūc fit ſomnus et aīal dormit.

Hic conſequenter infert cauſam efficientem ſomni. Et primo ponit eā ſcđo eā manifeſtat ꝑ q̄dā ſigna ibi. Signū autem horum. Dicit ergo primo ꝙ ſicut dictu; eſt prius. ſomnus non eſt quelibet impotentia ſenſus ſed fit hec paſſio ex euaporatione que fit circa nutrimentum ſiue locum nutrimenti aſcendente ad ipſum cerebrum. et ita ſomnus eſt impotentia cauſata ex tali euaporatione aſcendente vſꝗ̄ ad ſuperiorem partem capitis vbi infrigidatur et reflectitur ſuper ſeipſum. ſicut ventus turbinis et permutatur in vaporem ſeu humorem aqueum q̄ deſcendit ⁊ propellit calorem et ſpiritum ad interiora. et obſtruit etiam meatus quibus ſenſus communis influit ſenſibus ꝑticularibus et tunc organa ſentiendi exteriora infrigidantur et ex cōſequēti ligantur. et tunc huiuſmodi vapor deſcendit vſꝗ̄ ad ſenſum communem et ipſum immobilitat quare tunc fit ſomnus et dormit animal et propter illam cauſam ſomni maxime fiunt a nutrimento. id eſt ſtatim poſt acceptionem nutrimēti. quia tūc multa humiditas fertur ſurſum que frigiditate cerebri infrigidatur et grauat caput et facit homies dormire propter cauſam ſtatim aſſignatam.

Sompni cauſa efficiente ...

Signū autem horum et ſomnifera omnia enim grauedinem capitis faciunt et potus et cibi vt opium et mandragora vinum et lolium et qui deorſum feruntur. Et qui dormitant hoc videntur pati et non poſſunt leuare caput et palpebras et poſt cibaria maxime talis

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

ſomnus multa ꝙ̃ a cibis euaporatio Amplius aũt ex laboribꝫ quibuſdã. nã labor q̃de colligatiuũ vero fit queadmodũ nutrimẽtum indigeſtum ſi non frigidum ſit. Et egritudines quedam queadmodum illud idem faciũt quecũqꝫ a ſuperfluitate calida et humida vt accidit febricitãtibus atqꝫ litargicis Amplius aũt prior etas pueri enĩ dormiũt vehementer. eo ꝙ nutrimẽtum ſurſum fertur omne. ſignũ aũt qḋ magnitudo ſuperiorũ membrorũ excedit inferiora ĩ prima etate eo ꝙ adhuc fiat augmẽtũ. ꝓpter hanc vero cauſã ⁊ epilẽtici fiũt ſimile enĩ eſt ſomnꝰ epilenſie et eſt quodãmõ ſomnus epilẽſia et iõ accidit multis principiũ huiꝰ paſſionis dormientibꝫ Et dormiẽtes quidẽ capiũtur: vigilãtes vero. nõ cum enĩ multus ferat̃ ſpiritus ſurſum deſcẽdendo rurſũ venas tumefacit quibꝫ coartat porum quo reſperatio fit. ideo pueris nõ cõferũt vina nec nutricibꝫ. differt eĩ nihil forſitan ipſos bibere vel nutrices ſed oportet bibere aquaticũ et modicũ ſpumoſum enĩ vinũ hoc aũt magis nigrũ ita vero ſuperiora plena ſunt nutrimento pueris ꝙ quinqꝫ menſibus neqꝫ vertunt collum queadmodũ eĩ ebrijs ſurſum fertur humiditas multa rõnabile aũt hãc paſſionẽ eẽ cãm quare quieſcũt in matricibꝫ embria primũ

Et iõ amatores ſomni q̃ occultas hñt venas et vani ⁊ magna capita hñtes. nã horũ vene anguſte nõ facile defluat q̃ deſcẽdit hũiditas. gnanoſis vero magna capita hñtibꝫ ſurſuz impetꝰ multus et euaporatio fit Manifeſtas vero habentes venas nõ ſomnolẽti. ꝓpter amplitudinẽ venarũ niſi aliquã aliã paſſionez habuerint ꝯtrariã Neqꝫ melãcolici infrigiditatus eĩ eſt locus intus quare nõ fit ipſis multitudo euaporatõis ꝓpterea ⁊ edaces duri dicũt̃ exñtes quẽadmodũ enĩ nulla fruentia afficiunt̃ eis corpa nigra vero colera cũ naturaliter ſit frigida ⁊ nutrimẽtũ locũ frigidũ facit et alias ꝑticulas vbicũqꝫ exiſtit poteſtate hmõi ſuperfluitas

Hic cõſequenter phs manifeſtat hoc qḋ dictum eſt de cauſa efficiente ſomni ꝑ ſex ſigna. Secũdũ ponit ibi. Amplius aũt. Tertiũ ibi Et egritudines. Quartuz ibi. Amplius aũt prior etas Quintũ ibi. Et ideo amatores. Sextum ibi. Neqꝫ melancolici. Dicit ergo ꝑmo ꝙ ſignũ horũ q̃ dicta ſunt oĩa ſomnifera et ſomnũ inducentia ſicut ſunt vaporantia ſi exceſſiue ſumãtur aggrauant caput. ergo ſignũ eſt ꝙ ſomnus cauſatur ex euaporatione aſcẽdente. Secũdũ ſignũ ſumitur ex quibuſdaz laboribꝫ. qꝛ aliq̃ labores cauſant ſomnum. qꝛ faciunt aſcẽdere humores ad caput. Nã ipe labor calefacit ꝑ motũ ⁊ vigorat calorẽ naturalẽ q̃ ꝯſequẽter colliq̃t et reſoluit cibũ ꝯgelatũ ⁊ ꝯglutinatũ quare facit vapores aſcẽdere ad caput ex quibꝫ generat̃ ſomnus. Et hoc eſt verũ ſi illud ꝯglutinatũ ſit ſicut nutrimẽtũ indigeſtũ ⁊ nõ nimis frigidum. qꝛ ſi eſſet multum frigidũ nõ poſſet ſubtiliari ꝑ laborem Tertiũ ſignũ. qꝛ ſunt alique egritudines q̃ faciunt multũ ſomnũ ſicut accidit febricitantibꝫ febre humida. et illis qui patiunt̃ litargiã que accidit ex abũdantia flegmatis in ꝑte poſteriori cerebri. ergo ſignũ eſt ꝙ ſomnus cauſetur a ſuperfluitate et euaporatõne aſcendẽte ad caput. Quartꝰ ſignũ qꝛ prima etas eſt valde ſopita pueri enĩ vehemẽter dormiũt eo ꝙ maior pars vel totũ nutrimẽtũ ſurſuz fertur. igit̃ ⁊c. Sed ꝙ totũ nutrimẽtum vel maior pars nutrimẽti in pueris feratur ad ſuperiora. ꝓbat in ſpeciali per tria ſigna. Primũ qꝛ magnitudo ſuperioris excedit magnitudinez inferioris. eo ꝙ adhuc in illa etate fit augmẽtum. Secũdũ ſignũ. qꝛ pueri vt in plurimũ fiũt epilẽtici ſomnus eſt enĩ ſimilis epilẽſie et eſt quodãmodo epilenſia. qꝛ ſomnus et epilenſia ex eadem materia cauſant̃ aliter et aliter ſe habẽte Somnus enĩ cauſat̃ ex ſubtili ⁊ rara euaporatõne aſcendẽte ad cerebrum reſoluta a loco digeſtionis virtute calidi Epilẽſia vero ex hoc ꝙ multa ⁊ corpulenta euaporatio aſcendit ad ſuperiora. quare etiam epilẽtici ꝯtinue dormiunt neqꝫ poſſunt expergefieri. Et ergo dr phs ꝙ dormientes multotiens capiũtur ꝑ epilenſiã ⁊ moriunt̃ ꝓpter hãc egritudinẽ vigilãtes vero euadunt. q̃d ideo eſt qꝛ in dormientibꝫ plus aſcendit de euaporatõe que infrigidata deſcendit et cũ ſit valde groſſa tumefacit venas quibꝫ inflatis coartat porũ reſpiratõis quo coartato aĩal ſuffocatur et ſic ꝑ epilenſiã multi in ſomno moriunt̃. ſꝫ in vigilia non ſunt tot vapores aſcẽdẽtes. Et iſte morbꝫ q̃uis ſit naturalꝫ. vtꝫ ex dictꝭ. ſepe nũero tñ vt pie credit̃ miraculoſe curatur ex deuota ⁊ ſincera inuocatõne ſcĩ Valentini quapropter a nõnullis plaga ſcĩ Valentini appellatur vñꝰ.

Sancte valẽtine faueaſqꝫ precantibꝫ adſis
Ne noceat famulis magna ruina tuis
Eripe ſpumigerꝫ feſtino munere morbum
Per te epilenſis enĩ pellitur atqꝫ fugit

Ex illo infert phs ꝙ vinũ nõ eſt dandũ pueris qꝛ diſponit ad epilenſiaz et ſubdit ꝙ nihil differt ipos bibere vel nutrices eorũ qꝛ ꝟtus pabuli manet in lacte quãuis ſit tranſmutatũ a natura ſua Subiũgit tñ ꝙ nutrices oꝫ bibere vinũ aquaticũ ⁊ modicũ. qꝛ vinũ ẽ ſpumoſuz ſiue fumoſum hoc ẽ euaporatiuũ et maxime vinũ nigrũ ſiue rubeũ. Tertiũ ſignũ ad declarandũ ꝙ maior pars nutrimenti in pueris fert̃ ſurſuz ẽ ꝙ ſuꝑiora in pueris ſunt ita plena nutrimẽto. ita ꝙ in quinqꝫ ꝑmis menſibꝫ pueri nõ pñt ſubleuare caput neqꝫ vertere ſicut enĩ embrionibus ſiue embrijs in matrice multa humiditas fertur ad caput. ſic etiam ipſis pueris ⁊ illa eſt cauſa quare embria q̃dem ꝑmo quieſcunt in matricibꝫ qꝛ in embrijs tanta fit euaporatio ad ꝑtes ſuperiores ꝙ ligat organa motiua. et ideo quieſcunt Quintũ ſignũ ꝓcipale qꝛ habẽtes venas occultas et ſtrictas. ſimiliter gnani ⁊ magna capita habẽtes ſunt amatores ſomni qḋ ſic probat. quia cũ vene iſtorum ſint anguſte tunc humiditas que aſcendit non poteſt faciliter defluere. gnanoſis vero et magna capita habentibꝫ fit multus ĩpetus humiditatis ad cerebrũ et multa euaporatio et ergo ſunt magni ſomni.

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Som̄ cat[ur] ab euaporacōe nutrimēti
aſcendente ad cerebrū

Sextum ſignum eſt ꝙ melancolici nõ ſunt amatores ſomni eo ꝙ locus interior in eis eſt multũ infrigidatus quare in ipſis nõ fit multitudo euaporatõnis et ꝓpterea ſunt duri ⁊ multũ edaces. Duri quidẽ ſunt q2 ſunt frigidi et ſicci tale aũt impreſſionem male recipit ⁊ dicit̃ durum Edaces vero ſunt q2 habent ſtomachũ frigidũ ⁊ ideo ꝙ̃ cito mittitur alimentum ad ſtomachum ſtatim ꝓpter frigiditatem ſtomachi deſcendit ad fundũ ſtomachi ⁊ remanet orificiũ ſtomachi vacuũ. Et ꝓpter eandem cãm ſunt etiam iniucũdi et triſtes quia habent groſſum ſanguinẽ et ergo corpora in eis afficiuntur ac ſi nullo fruerentur nec biberent nec comederent quia nigra colera in eis que eſt naturaliter frigida infrigidat locuʒ nutritiuũ ſcʒ ſtomachũ et oẽs alias partes corporis ſuper quas poteſtatem habet.

Queritur. Utrũ ſomnus cauſetur ab euaporatione nutrimenti aſcendente ad cerebrum Dõm ꝙ ſic. ⁊ hoc declaratur in littera ꝑ ſex ſigna. Eſt tamẽ conſiderandũ ꝙ cauſa ꝓpinqua ſomni eſt receſſus virtutis ſenſibilis ab exterioribus ad interiora et huiꝰ receſſus cõmuniter aſſignant̃ quatuor cauſe. ſcʒ ꝓfunda cogitatõ. delectatio magna i aliquo ſenſu. labor corpalis. et euaporatio aſcendens a loco digeſtionis ad caput virtute calidi ⁊ ibi infrigidata deſcendit ꝑ poros illos ꝑ quos calor ⁊ ſpũs a corde deriuãtur ad organa exteriora organa ſentiendi. ⁊ ſic propellit illum calorem et ſpiritum ad interiora Et iſtud vt in plurimũ eſt cã ſomni quare etiam Areſto. ſpẽaliter de illo facit mẽtionem

Ar. Si ſomnus cauſaretur ex euaporatione facta a nutrimento tũc aĩalia que non recipiũt alimentum non dormirẽt. ſed conſequens eſt falſum. quia ſunt aliqua aĩalia que tota hieme dormiunt. et tamẽ nullum recipiunt nutrimentũ ſicut rane ⁊ aliq̃ ſerpentes habitantes in terra Dõm ꝙ hmõi aĩalia ſunt melancolica. ⁊ ideo multum edacia quare in eſtate plus recipiunt de nutrimento ꝙ̃ poſſit calor ipſorum digerere et ſic ſufficit eis ad totum hiemen ita ꝙ toto illo tp̃e calor naturalis agit in ipſum et facit continue aſcendere euaporationes quare continue dormiunt

Ar. Euaporatio eſt calida. ſomnus aũt eſt q̃dam infrigidatio. ergo euaporatio non erit cauſa ſomni niſi quis dicat calidum eſſe cauſam frigiditatis et ꝯtrariũ cauſam ꝯtrarij quod eſt incõueniẽs Dõm ꝙ euaporatio illa calida ſua caliditate non cauſat ſomnum ſʒ q2 frigiditate cerebri infrigidata deſcendit ⁊ ꝓpellit calorẽ ad interiora. ⁊ ſic ẽ cã infrigidatõis ſenſuũ exteriorꝝ

Arguit̃ Cõtra quartũ ſignuʒ in iuuenibus maior pars nutrimẽti nõ fertur ad ſuperiora. ergo nec in pueris. Tenet ꝯſequentia q2 maiorẽ calor in iuuenibꝫ ꝙ̃ in puerꝭ. ⁊ ergo iuuenes ſtꝫ magis ſicci ſʒ pueri ſunt magis humidi quod ebetat calidũ Dõm ꝙ in pueris eſt multum de calido ⁊ etiã de humido euaporabili et ideo multum de illo humido aſcendit ad ſuperiora qđ non habet locũ in iuuenibus Etiaʒ partes ſuperiores iuuenũ ſunt ꝑfecte. ⁊ ideo natura de ꝑfectione ipſorũ amplius non curat

Quare manifeſtũ ex his q̃ dicta ſunt ꝙ ſomnus eſt quidaʒ cõuentus caloris intrinſecus et naturalis reciprocatio ꝓpter predictam cãm

Ideo motus multus dormientis cũ aũt deficit infrigidat̃ ⁊ propter frigiditatẽ cõcidũt palpebre ⁊ ſuperiora quidem infrigidant̃ ⁊ exteriora. Interiora vero ⁊ inferiora calida velut que circa pedes ⁊ que intrinſecus

¶ Definitio ſomni.

¶ Iſta eſt tertia pars in qua ꝯcludit q̃d ſit ſomnus. Et primo facit hoc. ſcđo determinat cãm efficientẽ expgefactõnis ⁊ vigilie ibi Expgiſcũtur aũt Et tertio epilogat ea que dicta ſunt. ibi Que q̃dem igit̃. Dicit ergo ꝑmo ꝙ manifeſtũ eſt ex his q̃ dicta ſunt. id eſt ex cauſis ſomni q̃ ſunt determinate ꝙ ſomnus eſt cõuentus caloris intrinſecus et naturalis reciprocatio ſcʒ ab exterioribus ꝓpter predictam cãm efficientem vel finalem Quia ſomnus ẽ effectiue ꝓpter euaporationem aſcendentem ad caput. ſicut dictũ eſt. ſʒ finaliter ẽ ꝓpter ſalutẽ aĩaliũ. vt ſcʒ ſpiritꝰ et calor retrahantur ad interiora ne omnino deſtruãtur ſed vt ibi vigorentur. ⁊ iſta ſunt ſuperius dicta.

Tũc ibi. Ideo motus. Infert quedam correlaria Primum ꝙ dormiẽtis ſunt valde multi motus interiores et maxime in principio ſomni ꝓpter euaporationem infrigidatam in capite deſcendentem ad interiora ⁊ ꝯmouentem humidum Secũdum correlarium. caput et partes ſuperiores in ſomno infrigidantur eo ꝙ calor ad interiora propellitur ſed interiora et inferiora ſunt in ſomno calida ſicut ſtꝫ ꝑtes circa pedes propter ſanguineʒ groſſuʒ et calidum illuc deſcendentem.

Quãquã vtiq3 dubitabit aliq̃s q2 poſt cibũ fortiſſimus fit ſomnus ⁊ eſt ſomniferũ vinuʒ et alia hmõi caliditatẽ habentia Eſt aũt nõ rationabile ſomnũ quidẽ eſſe i frigidatiõem cauſas aũt dormiendi calidas vel quia effectus debet atteſtari cauſe. Utrũ ergo accidat hoc quia quẽadmodũ vẽter vacuus cum ſit calidus ẽ reflexio vero infrigidat ꝓpter motum ſic eſt q̃ in capite pori loco infrigidant̃ ſurſum lata euaporatione. Uel quẽadmodũ ꝑfuſis calido ſubito tremor fit ⁊ iterũ aſcendente caliditate congeſta caliditas infrigidat et qđ ſ̃m naturam calidũ facit langueſcere ⁊ ſecedere Amplius ãt multo icidẽte nutrimẽto qđ calor ſubleuat quẽadmodũ ignis ipoſitꝰ lignis infrigidat̃ quouſq3 digerat̃ fit enĩ ſomnꝰ quẽadmodũ dictũ eſt dũ corpulentũ ſurſuʒ fert̃ a caliditate ꝑ venas ad caput. cum vero amplius nõ poſſit. ſed in multitudine excedit quod . eleuatũ ẽ iterum repellitur et deorſum fluit. ideo cadunt homines ſubſtracto calore qui ſurſum ferebat Solum enim animaliũ rectũ et incidens q̃dẽ deſipiẽtiam facit poſtmodum vero phantaſiam Uel dicte quidem nũc ſolutõnes ꝯtingentes q̃dẽ ſunt vt fiat infrigidatio quinimo ⁊ ꝓpriꝰ ẽ locꝰ q̃ circa

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

cerebꝝ quemadmodū dictū eſt in alijs. omniū vero que in corpore frigidiſſimū cerebrū nō habentibus vero que equiualet huic pars. quēadmodum igitur humidum qḋ euaporat a ſolis caliditate cum venerit ad ſupremū locum propter frigiditatem ſuam infrigidatur. et congeſtū deorſum fertur factum rurſus aqua: ſic in eleuatione calidi ad cerebrū ſuperflua quidē euaporatio in flegma redigitur ideo catarri videntur ex capite fieri Nutritiua vero et nō egrotatiua deorſuꝫ fertur ꝯgeſta et refrigerat calidū. ad infrigidandū vero et non facile ſuſcipiendū euaporationem confert et tenuitas ⁊ anguſtia circa cerebrū venarū. Infrigidationis quidē igitur hec eſt cauſa q̃q̄ꝫ euaporatio tranſcendat caliditatem

Hic conſequenter circa predicta mouet quandam dubitationē et cū hoc aſſignat cauſam dubitationis Dicens ꝙ q̃uis ita ſit ſicut dictum eſt. tñ vtiqꝫ aliq̇s dubitabit quare poſt cibū acceptū ſit fortiſſimus ſomnus. cū tamen humores in corpore ſint valde calidi. et quare vinū et etiam alia calida ſint ſomnifera et ſomnū inducentia cū tamē ſomnus ſit quedā, infrigidatio et ſic nō videtur ꝙ habeat cauſas calidas Tūc ibi Utrū ergo Soluit predictam dubitatōem quatuor ſolutionib⁹. quaruꝫ tres ꝑme ſtꝫ icōuenietes ſꝫ quarta eſt ſolū vera. Prima eſt. qꝛ ſicut ſtomacho exiſtente vacuo calidus eſt qꝛ latera ſtomachi calida ſeīuicē calefaciūt. ſꝫ repleto ſtomacho tūc infrigidat̄ ꝓpter actōem quam facit alimentū receptum qḋ calorem ebetat. Sic etiam eſt de capite repleto vaporibus et denudato ab ipſis. qꝛ euaporationes aſcendentes ad caput ipſum aliquātulū infrigidant. ſꝫ tamen hm̄ōi infrigidatio non eſt ſufficiens ad inducendū ſomnum Secūda ſolutio tangit̄ ibi. Et quēadmodū Et eſt qꝛ ſicut ꝑfuſo corpe aqua calida aperiunt̄ pori corpis q̄bus apertis exit calidū ⁊ humidū et ſubito anteq̄ꝫ recludant̄ ſubintrat frigidū ꝑ qḋ pellis ꝯtrahit̄ et cauſat̄ horripilatio ſiue tremor corporis ſic etiam aſcendente caliditate ſcꝫ per euaporatōem tūc infrigidat poros et organa capitis eo ꝙ aperit poros quib⁹ apertis exit calor et ſpiritus frigidū ꝯtinens ſubintrat qḋ ꝑtes illas infrigidat et facit calidū ſm̄ naturam langueſcere et ad interiora recedere. Sed hec infrigidatio q̃uis ſit principalis in aīalib⁹ hn̄tib⁹ ſubtilem pellem ⁊ ſubtiles humores non tñ ſufficit ad inducendū ſomnū. Tertiam ſolutōem tangit ibi Amplius aūt Et dicit ꝙ amplius conſiderandū eſt. vtrū ſomnus cauſet̄ ꝑ euaporatōem aſcēdentē ad caput iſto modo. qꝛ multo alimento ingrediente ventrem tūc vaporem ſubleuat ad caput et tunc caput infrigidat̄ et calor capitis ebetatur et cauſatur ſomnus ſicut etiam nos videmus ꝙ ignis ebetatur ⁊ infrigidat̄ ipoſitis in ipſo lignis viridib⁹ vſqꝫ q̄ humiditas lignoꝝ digeratur Sed ꝙ ſomnus cauſetur ex euaporatione aſcēdente ad caput declarat reſumendo eius cām efficientem que prius dicta eſt. Ex quo infert ꝙ hoīes in ſomno cadūt. id eſt inclinant capita ac ſi caderent ꝓpter calorem ſubtractum qui capita ipſorū ſurſum ferebat. ⁊ ꝓpter eādē etiā tām hoīes in ſenectute incuruātur. quia in ipſis calor debilitatur. et a ſuperioribus ad inferiora retrahitur. Et addit philoſophus ꝙ cum homo eſt incidens tunc facit deſipientiam. ita ꝙ cū cadit nihil penitus apprehendit ſꝫ poſtq̄ꝫ aliquātulum dormiuit facit phantaſiam ⁊ aliq̇d imaginatur. Tūc ibi Uel dicte quidē. Ponit veram ſolutionem ad predictam dubitatōem Dicens ꝙ ſolutiones predicte ſunt ꝯtingentes vt fiat ſomnus qꝛ illius infrigidatōis que eſt in ſomno eſt alia propria cauſa quā non tangunt dicte ſolutōnes. Sed fit ſomnus iſto modo qꝛ ſicut a ſole humidū in terra vel aqua calefit et euaporat ⁊ vapor aſcendit ſurſum cū aūt venerit ad mediā regionem aeris tunc ibi infrigidatur. qꝛ ibi deficit vtraqꝫ cauſa caliditatis vt dicitur primo metheororū ⁊ illud humidū ibi congeſtū et factum aqua vel grando deorſum fertur. ſic ſimiliter a calore cordis nutrimentū euaporat et aſcendit ad caput vbi propter frigiditatem cerebri vapores infrigidant̄. Nam cerebrū eſt frigidiſſimū oīm ꝑtium que ſunt i corpore ⁊ iterū deſcendūt ꝑ organa ſentiēdi ⁊ per meatus ꝑ quos ſenſus cōmunis influit ſenſibus ꝑticularibus ⁊ tunc ꝓpellit calorē ad interiora ⁊ iſta euaporatio ſic infrigidata deorſum fertur vſqꝫ ad primū ſenſitiuum et remouet a capite calorem naturalem ⁊ fit ſomnus ſꝫ euaporatio ſuꝑflua redigitur in ſuꝑfluitatem reumaticam q̄ ꝑ nares emittitur. Et addit pħs ꝙ qn̄ vene ſunt tenues ⁊ anguſte tūc iſta euaporatio faciliter nō aſcendit ⁊ quāuis aſcendat caliditate tñ qn̄ venit ad caput tūc infrigidatur et iterum deſcēdit ſicut dictum eſt.

Expergiſcūtur aūt cū digeſtio facta fuerit et obtinuerit que impacta fuerit caliditas i anguſto multa ab eo ꝙ circūſtabat ⁊ diſcretus fuerit corpulentior ſanguis, atqꝫ puriſſimus. Eſt āt tenuiſſimus quidē ſanguis et puriſſimus qui in capite Denſiſſimus et turbidiſſimus qui in inferioribus partibus Omnis vero ſanguinis principiū ſicut dictū hic et in alijs eſt cor horum aūt q̄ in cordis vtriſqꝫ thalamis cōmunis qui medius. quorū vterqꝫ ſuſcipit ex vtraqꝫ vena et ex ea que vocatur magna. et que adorti in medio vero fit diſcretio. Sed definire q̇dē de his aliorū ſermonū eſt ꝯuenientius. quia fit maxime ſanguis poſt nutrimēti oblatōem indiſcretus ſomnus fit quoad ſecernat̄ ſanguis Hoc q̇dē puriſſimū ſurſum. illud vero turbidiſſimū deorſum. Cū aūt hoc acciderit expergiſcūtur abſoluta ex nutrimēti grauitate.

¶De cauſa vigilie

Hic cōſequenter ſecūdo aſſignat cām efficientem vigilie ſiue expergefactionis. Dicens ꝙ aīalia expꝰgiſcunt̄ ꝓpter cōpletōem digeſtionis et ꝓpter victoriam calidi ſuper frigidum et etiam propter diſcretōem ſanguinis puri ab impuro Sed quis ſanguis ſit puriſſimus et quis denſiſſimus patet clare in textu quia puriſſim⁹ eſt in capite et groſſiſſimus ē in ꝑtib⁹ inferiorib⁹ qꝛ plus ꝯgruit ꝯ ſeruatōib⁹ ſenſuū ſꝫ alius ꝯuenit corpulētie ꝑtiū inferioꝝ

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf

Tunc ibi. Omis vero. Oſtendit vbi fiat illa diſcretõ ſanguinis. Dicens ꝙ coꝛ eſt ṗncipiũ omis ſanguinis. ſicut dictum eſt prius. ꝛ etiã in alijs libꝛis ſcȝ in libro de ꝑtibꝫ aialium. qꝛ ibi dictũ eſt ꝙ in coꝛde ſint tres ventriculi ſiue talami ſcȝ vnus medius et duo extremi medi⁹ eſt cõis vtriſqꝫ talamis extremis qꝛ vterqꝫ recipit a medio ventriculo vtraqꝫ vena et ꝑ vtrãqꝫ venã ſcȝ illa q̃ dicitur magna ꝛ que dꝛ adoꝛti. Et in medio ventriculo fit diſtinctio ſanguinis puri ab impuro. ſȝ tñ de illis per certitudinem determinare ꝑtinet ad librũ de aialibꝫ Et addit ph̄s ꝙ poſt oblatõnem nutrimẽti maxime fit ſanguis indiſcretus et ideo fit ſomnus et doꝛmiunt animalia quouſqꝫ diſtinguif ſanguis purus ab ĩpuro Et mittatur hoc qδ puriſſimũ eſt ſurſum ad caput. ſanguis vero turpiſſimus mittitur deoꝛſum ad ꝑtes inferioꝛes Et cũ iſtud factũ fuerit tũc aialia expgiſcunf abſoluta a grauitate nutrimẽti. Qδ dꝫ intelligi naturaliter qꝛ põt aliqs expgefieri ab aliqua cã extrinſeca quã cõiter ſequunf doloꝛes capitis in anterioꝛi ꝑte eo ꝙ humoꝛes adhuc ſunt indigeſti.

Que quidẽ igitur cauſa doꝛmiendi dictũ eſt qꝛ coꝛpulento quod ſurſum fertur ꝑ ingenituȝ caloꝛem ſubito ad primũ ſenſitiuum. Et quid ẽ ſomnus qm̃ primi ſenſitiui cõpꝛehenſio vt nõ poſſit agere ex neceſſitate quidẽ factum. Non em̃ ꝯtingit animal eſſe nõ accidentibꝫ q̃ ipſum ꝑficiũt ꝑpter ſalutem vere eſt ſaluat em̃ quies.

Hic finaliter tertio epilogat dicta ĩ tota ꝑte ãnte. Dicens ꝙ dictum eſt q̃ ſit cauſa effectiua doꝛmiẽdi. qꝛ dictũ ẽ ꝙ cauſef a coꝛpulento. i. ab euapoꝛatiõe coꝛpulẽta q̃ fertur ſurſum ꝑ caloꝛem ingenitũ et ibi ſcȝ in capite infrigidato ſubito deſcendente ad primũ ſenſitiuũ, ita ꝙ ipſum ĩmobilitat et ligat Dictum eſt etiam quid ſit ſomnus q̃a eſt ꝯpꝛhenſio primi ſenſitiui ꝙ non poſſit agere. Dictuȝ eſt etiam ꝙ ſomnus eſt fact⁹ ex neceſſitate ſi debeat aial ſaluari. qꝛ aial nõ põt eſſe niſi ſint ea que aiali proficiunt Unde dictũ eſt ꝙ ſomn⁹ ſit ꝑpter ſalutem aialiũ. vt ſcȝ caloꝛ et ſpiritus retrahãtur ad interioꝛa et ibi cõfoꝛtanf. ne oĩo deſtruanf et ergo ſomnus eſt ꝑpter ſalutem aialiũ Nã quies ſaluat ſed ſomnus eſt quedã quies et in hoc epilogat cãm finalem

Dr. Utrum ſomnus bene definiatur. ꝙ eſt cõuentus vel recipꝛocatio caloꝛis naturalis. ab exterioꝛibus ad interioꝛa ꝑpter vapoꝛem infrigidatũ a cerebꝛo deſcendentem et obſtruentem meatus ſenſationis. et ꝑpter ſalutem aialium. Dõm ꝙ ſic qꝛ explicat oẽs cauſas quas habet ſomnus. ṗmo cãm foꝛmalem ꝑ h̄ ꝙ dicif cõuentus vel recipꝛocatio caloꝛis naturalis. q̃a ꝓpter illam recipꝛocationem caloꝛ nõ deriuaf a coꝛde ĩ ſenſus exterioꝛes. et ſic priuatur vigilia ſed illa priuatio eſt cauſa foꝛmalis ſomni eo modo quo habet foꝛmaleȝ cauſam. Et qꝛ illa priuatio eſt propter immobilitationem primi ſenſitiui cuius ſomnus eſt paſſio ideo habet eandem cauſam materialem in qua quã habet primum ſenſitiuum. de qua dictum eſt ſuperius. Sed cauſa efficiẽs prima eſt coꝛ. ſecũda eſt cerebꝛum. tertia vero eſt vapoꝛ ingroſſatus per frigiditatem cerebꝛi qui deſcendens a cerebꝛo ꝑ viam ſpirituũ ſenſitiuoꝛum obſtruit ipſas venas et priuat vigiliam a ſenſibus. Et de illa vltima cauſa efficiente fit ſermo in ſupꝛadicta definitione Cauſa finalis eſt ſalus animalium vel etiam vigilia iuxta ſuperius declarata. et vna illarum ponitur in definitione ſuperius aſſignata. ğ relinquif ꝙ ſit ſufficiens et bona.

Ar. Si definitio iſta eſſet bona ſequeref ꝙ humida et vl̄r calida non eſſent ſomnifera. Tenet conſequentia. qꝛ impedirent frigiditatem cerebꝛi que requiritur in ſomno. Dõm ꝙ hoc argumentum eſt ſuperi⁹ in textu q̃tuoꝛ ſolutõibꝫ ſolutũ qꝛ caliduȝ eo mõ facit ad ſomnũ quo facit ad euapoꝛatõem Et ſilr̃ qꝛ humidũ eſt ſolum euapoꝛabile ſic etiam cõcurrit ad ſomni generationem Eſt tamen conſiderãdũ ꝙ inter quatuoꝛ ſolutiones datas quarta ſolum eſt ſufficiens et vera propter tres cauſas. Prima qꝛ quãuis in animalibus ſubtilem pellem et ſubtiles humoꝛes habentibus ſit poſſibilis infrigidatio iuxta tres primas ſolutiones ipſa tamen non ſufficit ad inducendum ſomnium. Secũda qꝛ aliqua ſt̃ animalia que habent groſſos humoꝛes et ſpiſſam pelleȝ in quibus caloꝛ naturalis aſcendẽs ad caput ex loco nutrimenti non poteſt aperire poꝛos propter ſpiſſitudinẽ pellis. Tertia quia dato ꝙ pellis et poꝛi aperiantur nõ tamen exeunt humoꝛes ꝑpter ſui groſſitiem. et ideo hec cauſa non eſt ſufficiens.

Ar. In plantis tempoꝛe hiemis eſt recipꝛocatio caloꝛis naturalis ab exterioꝛibꝫ ad interioꝛa ꝛ tamen eis non conuenit ſomnus ergo videtur ꝙ iſta definitio nõ ſit ſufficiẽter aſſignata Dõm ſicut ex dictis pꝫ ꝙ illa recipꝛocatio caloꝛis nõ fit ꝑpter eandem cauſaȝ in aialibus et in plantis. et ergo plante nõ dicũtur doꝛmire niſi methaphoꝛice. qꝛ potentia vegetatiua plante non eſt cognitiua et ideo ipſa nõ eſt fatigabilis

Capitulum ſecundum

Poſt hoc aũt querẽdum eſt de ſomno et primo cui eoꝛũ que aĩe paſſio hoc in eẽ videtur. et vtrũ intellectiue ꝑticule paſſio eſt hec vel ſenſitiue his em̃ ſolũ eoꝛũ q̃ in nobis ſunt cognoſcimus aliq̃d. Si itaqꝫ viſus viſus viſio ꝛ auditus audire ꝛ oĩno ſenſus ſentire. cõia ãt ſunt ſenſuũ velut figura ꝛ mot⁹ magnitudo et alia hmõi. aut ꝓpꝛia velut coloꝛ ſonus ſapoꝛ in potentia aũt ſunt oĩa claudẽtia et doꝛmientia videre. ſimiliter aũt et in reliq̃s manifeſtuȝ qm̃ nõ ſentimus nihil in ſonis. non ergo ſenſu ſomnium ſentimus At uero neqꝫ opinione. nõ em̃ ſolũ aduenieẽs dicimus hominem eſſe vel equũ ſed et album vel pulchꝛũ quoruȝ opinio ſine ſenſu nihil vtiqꝫ dicet nec vero neqꝫ falſo. in ſomnis aũt accidit aĩam hoc facere. ſimiliter em̃ qm̃ homo eſt et quoniaȝ albus eſt quod adueniens videmur videre.

Amplius preter ſomniũ aliud aliquid intelligimus queadmodũ in vigilãdo ſentientes aliquid de eo em̃ qδ ſentimus ſepe etiaȝ intelligĩ

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

mus aliquid ſic eſt in ſomnijs : preter fantaſma
ta alia aliquando intelligimus. Uidebitur
aūt alicui hoc ſi quis adhibeat mētem et tentat
memorare ſurgens. Jam vero quidam vide/
rūt ſomnia huiuſmodi velut qui videtur ſecun
dum memoratiuum preceptū ponere que ꝓpo
nūtur. Accidit ei eis aliud qđ ꝑter ſomniū po
nere ante oculos in loco fantaſma. Quare ma
nifeſtū qm̄ neqꝫ ſomniū omne qđ in ſomnijs fā
taſma et qm̄ intelligimus que opinione opina
bamur

¶ Jſtud eſt ſcđm capl'm huius libri in quo ph̄s determi
nat de ſomnio qđ eſt quedā paſſio ꝯtingēs i ſomno. Et
diuiditur in duas ꝑtes principales. Jn prima oſtendit
cuius ſomnium ſit paſſio Jn ſecūda inueſtigat quid ſit
ſomniū. ibi. Quid aūt eſt ſomniū Circa primū duo facit
quia primo proponit ſuam intentōem. Secūdo exequit̄
ordinem procedendi. ibi Si itaqꝫ. Dicit ergo primo ꝙ
poſt hoc querendū eſt ⁊ determinandū eſt de ſomnio et
primo cui ꝑti aīe hec paſſio que ē ſomniū videatur ineē
Et ꝯſiderādū eſt etiā. vtrū hec paſſio ſit paſſio ꝑticule
intellectiue aut ſenſitiue. qꝛ ſomniū ē apparitio quedā et
ꝯgnitio. ſicut poſtea dicetur. ſed ſolū his duobꝫ ſcꝫ ſenſu
et intellectu cognoſcimus aliquid. ergo erit neceſſarium
ꝙ ſomniū ſit paſſio alterius iſtorum Tunc ibi. Si
itaqꝫ. Exequitur ꝓpoſitum et primo oſtendit ꝙ ſomniū
nō ſit paſſio ſenſus et intēdit talē rōem. Somniū nō eſt
paſſio eius qđ in ſomno nihil ꝯprehendit. Nā ſomniū
eſt cognitio quedā. eſt eīn apparitio phātaſtica in ſimpli
citer dormiente. vt poſtea dicetur. ſed ſenſus in ſomno
nihil ꝑcipiunt. qꝛ ſunt ligati. igit̄ ⁊c. Dicit ergo ꝙ ſi actus
viſus ſit viſio et actus auditus audire ⁊ oīno actus ſen
ſus ſit ſentire ſiue ſenſibilia cōia ſiue propria ⁊ oīa aīa/
lia ſunt in potentia claudentia oculos qn̄ dormiūt. ⁊ ſilr
eſt in reliquis ſenſitiuis ſcꝫ ꝙ oīa ſint in potentia ſen/
tire dū dormiunt. ergo manifeſtum eſt ꝙ in ſomno nihil ſen
timus. qꝛ tūc ſenſus nihil cōprehendūt. et per ꝯſequens
ſomniū non eſt paſſio ſenſus. Tūc ibi At vero neqꝫ
Oſtendit ꝙ ſomniū nō eſt paſſio opinionis ſiue intellec
tus tali ratōe. qꝛ ſomniū nō eſt paſſio illius qđ nō ꝯgno
ſcit oīa q̄ in ſomno cōprehendunt̄ ſed in ſomnio ꝯgno
ſcimus aliqua ſenſibilia quorū non eſt opinio neqꝫ vera
neqꝫ falſa ſine ſenſu. qꝛ in ſomnio ꝯgnoſcimus aduenīēs
non ſolum eſſe hoiem vel equū ſed etiā albū vel pulchꝛ
qđ aduenīēs videmur videre. ergo ſomniū nō eſt paſſio
opinionis. Tūc ibi Amplius preter. Reſpondet ad
rōem ꝑ quā alicui videret̄ ꝙ ſomniū eſſet paſſio intellec
tus. poſſet eīn aliqs ſic arguere. Somniū eſt paſſio eiꝰ
quo in ſomno aliquid intelligimus vere aut ꝯponimus
aliquid aut vlē ꝯprehendimus. ſꝫ iſta ꝑtinent ad intelle
ctum. ergo ſomniū erit paſſio intellectus Dicit ph̄s ꝙ illud
qđ amplius preter ſomniū in ſomno intelligimus nō eſt
ſomniū qꝛ ſicut in ſenſibus qn̄qꝫ aliquid aliud intelligi/
mus ab his que ſentimus. ita ſilr in ſomnio aliqđ aliud
ꝯprehendimus preter phantaſmata et apparitionē phā
taſticam et illa non ſunt ſomnia. qꝛ ſomniū eſt appħēſio
phantaſmatis ſed illa ſunt vera intelligentia. Et iſtud
manifeſte videtur alicui ſi adhibeat mentē circa ſomniū
et ſurgens temptet memorari de ſomnio tūc ei occurrit
ei q̄ dicta ſt̄ ſcꝫ ꝙ aliqđ ꝑcipiat qđ nō ſit ſomniū Et ſic
manifeſtū eſt ꝙ non oīe phantaſma. id eſt omis appari
tio que eſt in ſomnis eſt ſomnium Etiam manifeſtū eſt
ꝙ in ſomno aliquid intelligimus ⁊ ad certitudinem illo
rum attingimus que ſolum opinabamur ante ſomnium
vnde dicit Cōmentator de quodam qui ſomniauit vnū
ſomniū et neſciuit eius expoſitionem et inde verā expo/
ſitionem eius ſomniauit.

Queritur. Utrum ſomniū ſit paſſio intellectꝰ.
Dđm ꝙ non. ꝓbat̄ dupliciter. ꝓ
mo qꝛ ſomniū non eſt paſſio illius cuius ſm ſe non eſt co
gnoſcere ſingulare. ſꝫ intellectus ſm ſe nō eſt ꝯgnoſcere
ſingulare. igit̄ ⁊c. Maior ꝓbat̄ qꝛ ſomnium eſt appari/
tio phantaſmatis. ſed phantaſma eſt aliquid ſingulare.
Scđo ꝓbatur. qꝛ ſomniū eſt paſſio illius cuius ſomnꝰ
eſt paſſio. ſꝫ ſomnꝰ nō eſt paſſio intellectus. igit̄. Minor
ꝓbat̄ qꝛ intellectꝰ nō neceſſario ligat̄ in ſomno cū in ſom
no multa intelligamꝰ ꝑ actum phantaſie. qđ non poſſet
eſſe ſi eſſet in ſomno imobilitatus Eſt tn̄ verū ꝙ intelle
tus qn̄qꝫ ꝑ accidēs ligat̄ et magis ꝑ accidēs q̄ꝫ phātaſia
qꝛ phātaſia eſt virtꝰ organica nō aūt intellectus. Unde
qn̄ euaporatio multa et corpulenta aſcendit ad cerebrū
tunc ligant̄ ſenſus exteriores et virtus phantaſtica ſiue
imaginatiua et ſic ꝑ accidens ligatur ipē intellectus q̄ in
ſua operatione dependet ab illa. ſꝫ tn̄ in fine digeſtionis
ꝯtingit phantaſiam ſolui ſenſibꝫ exterioribꝫ adhuc liga/
tis ⁊ tūc intellectus pt̄ ire in actum.

Ar. Somnium eſt paſſio eius cui cōuenit cōpo/
nere et diuidere. quia iſta ꝯtingunt in ſomnio
ſed illud eſt ipſius intellectus facere. igit̄ ⁊c. Et ꝯfirma
tur. qꝛ ſomniū eſt illius paſſio cui ꝯuenit cognoſcere vni
uerſale. qꝛ tale in ſomnio ꝯpħendimus. ſꝫ hoc facit intel/
lectus. igit̄ ⁊c. Dđm ad ambo ſil̄ ꝙ licꝫ iſta oīa in
ſomnio fiant. hoc tamen non eſt ſomniū ſed vera intelli/
gentia. vt patet ex dictis. Eſt tn̄ conſiderandū ꝙ ꝯpoſi
tio intentionū vlium ꝑtinet ad intellectū ſed compoſitio
intentionū ſingularium ꝑtinet ad ſenſum cōem ſicut col/
latio intentionū ꝑtinet ad cogitationem

Arguit Dicitur primo poſteriorū ꝙ deficien
te ſenſu neceſſe eſt deficere ſciam ⁊ co/
gnitionem intellectiuam ſm illum ſenſum ſed in ſomno
deficiunt omnes ſenſus et ſunt impotentes. ergo oportꝫ
ꝯgnitionem intellectiuam deficere et per ꝯſequēs intel/
lectus ſemꝑ ligatur in ſomno. Dđm ꝙ deficiente ali/
quo ſenſu a natiuitate vel ita ꝙ nunq̄ꝫ eius habuit vſum
neceſſe eſt deficere ſcientiam ſm illum ſenſum ſic autem
non deficiunt ſenſus in ſomno. vt patet ex dictis ſed qua
re intellectus poſſet exire in actum non obſtante illa im/
potentia ſenſuum exteriorū ſuperius eſt dictum

Ar. Quando aliqua ſe habent ſm ordinem prio/
ris et poſterioris tūc ligato priori neceſſe eſt li
gari poſterius. ſed ſenſus ſe habent ad intellectum ſicut
prius et poſterius. ergo ligatis ſenſibus oportet intellec
tum ligari. Dđm ꝙ ſenſus exteriores comparantur
ad itellectum ſicut prius ad poſterius quo ad primam
acceptionem ſpecierum ſenſibilium. et ergo ligato ſen/
ſu a natiuitate non poteſt intellectus intelligere ſed poſt
primam acceptionē ſp̄erum ſenſibilium quando ſpecies
ſunt reſeruate a ſenſibꝫ interioribꝫ hoc nō oportet.

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf